गुजराती त्रीजी चोपडीना अर्थ.

ના=નામ.	વિ=વિશેષણ.	અ=અવ્યય.
સ=સર્વનામ.	ક્રિ=ક્રિયાપદ.	કૃ=કૃદંત.

પાઠ ૧ લો.

ભાગ (ના) કટકા.
આળશુ(વિ) સુસ્ત. એદી
ડાઘીઓ(વિ) ડાઘવાળો.
 ડાઘેજ.(કુતરાનું નામ)
પાળવવું (ક્રિ) પોસાવું. પરવડવું.
મુરખો=બેવકુફ અણઘડ
રમતીઆળ(વિ) જેનો રમતમાં જીવ ઘણો તે, નાદાન.
પરવડવું(ક્રિ) ભાજવું, પાળવવું.
ઓરી(અ) આમ, આણીતરફ, અહીંઆં.
ચોકી(ના) પેહેરો, ચોકશી.
મૂક્યો=મેલ્યો, બેસાડ્યો.
[illegible](ના) મોટું બાકું, કાણું.
ચકલો(ના) મોટી ચકલી.
પંખી(ના) પાંખવાળા પશુ પક્ષી.
ચારો(ના) ઘાસ, તરખલાં વગેરે.
ધણી (ના) શેઠ, માલિક.

પાઠ ૨ જો.

ઝંખવાણો=ઝાંખો, વીલો
મચ્યાં=મંડ્યાં, વળગ્યાં.
જીવતર (ના) જીવવું, જીંદગાની.
આગલું(અ) તરત. પાધરૂં
તાકીદ=ઝડપ, ઉતાવળ
નવરાશ(ના) ફુરસદ.
મન=દિલ, ચિત્ત; હેઊ.
વિચાર(ના) મનસુબો. તોલ; ખ્યાલ.
સરખાં=જેવાં, બરાબર
નકામા(વિ) કામ વગરના; કામથી પરવારેલા; નવરા.
જનાવર(ના) ચોપગાં પશુ, જાનવર, હેવાન.
કામ=ધંધો, રોજગાર.
જગત=દુનીઆ, પ્રથવી.
ઠોઠ(ના) મુરખ અણઘડ
વલે(ના) હાલ, હવાલ.
પસ્તાવો(ના) ખેદ, અફસોસ; દલગીરી.
ફેરવીને(કૃ) બદલીને.

પાઠ ૩ જો.

સદાચરણ(ના) સારી ચાલ; સારા આચરણ, સારી રીત.
પહેલ (અ) પહેલાં.
સહેલ(અ) સહેલી રીત

વાણ(ના) વાણી, મધુર શબ્દ.
જન(ના) માણસ, સખસ
કોપવું (ક્રિ) ગુસ્સે થવું, રીસે ભરાવું.
જનમ=જીંદગાની; દેહ.
મીઠી(વિ) સારી, મધુર.
ડાહ્યો(વિ) શાણો, સમજુ, સમજણ વાળો.

(કવિતાની સમજુતી). (૧).

જે માણસ જગતમાં જનમીને પેહેલ વેહેલાં સારી રીતથી ચાલવું એવું જે સમજે, તે સહેલથી સુખ પામે. (૧) જે માણસ જાણીતી વાતો કર્યા કરે, ને મોઢેથી મીઠા શબ્દ બોલે, તેમ બીજા ઉપર ગુસ્સો કરે નહી, તેને ડાહ્યો જાણીતો સમજવો. (૨).

પાઠ ૪ થો.

વગડાઉ(વિ) રાની, જંગલમાંની.
ડાંસ=મચ્છર. મગતરાં.
ટુંકા(વિ) નાના, ગટકા.
ધાર(ના) વેહેતી કોરણ.
જબરૂ(વિ) જોરાવર.
જોરાવર(વિ) મજબુત.
પછવાડે=પાછલીતરફ.
વળેલા(વિ) મરડાયલા.
કોરે(ના) બાજુએ.
કઠણ(વિ) સજબુત.
વાળ(ના) બાલ, નીમાળા
આછા(વિ) થોડા, ઝીણા
હીંડે છે(ક્રિ) ચાલે છે.
ડીલ(ના) શરીર, અંગ.
તળાવ(ના) નાનું સરોવર
નર(ના) માયડો મરદ.
હળ(ના) જમીન ખેડવાનું લોઢાનું અણીદાર હથીઆર.
પોચી(વિ) નરમ.
પૂરી પડે(ક્રિ) બરાબર આવે; હંફાવે; સામીથાય.

પાઠ ૫ મો.

ગાળાગાળી= ગાળોઆળી.
સ્વભાવ(ના) ખાશીયત. મીજાજ, પ્રકૃતિ.
સજા(ના) શિક્ષા.
દંડ(ના) ગુન્હાને બદલે રૂપીઆ લેવાની શિક્ષા.
રાજકુંવર(ના) રાજાનો છોકરો, રાજપુત્ર.
શિક્ષા(ના) સજા દંડ.
વડાઇ(ના) મોટાઇ.
અણસમજુ(વિ) સમજણ વગરના, નાદાન.
યાદરાખવું(ક્રિ) ફીકરાખવું; ભુલીનજવું.
સાર(ના) સારૂ, મતલબ
નઠારો(વિ) ખરાબ, બુરો.
ગરીબ(વિ) પૈસાવગરનો, નિરધન, રંક.
ફરીવાદ(ના) અરજ, રાવ

કચેરી(ના)દરબાર,રાજ સભા.
કુલાણો(વિ)હરેક,મુકરર, કરેલો.
બંધીખાને(ના)કેદખાને
ઘટેતેવી(વિ)જોઇયેતેવી, લાયક.
માફ(ના)જવાદેવું ક્ષમા
વચન(ના)સુકન, વેણ.
કુંવર(ના)છોકરો, રાજ પુત્ર.

વેળા(ના)વખત, સમે.
જવાદઉ(ક્રિ)માફ કરૂ, મુકીદઉ.

પાઠ ૬ ઠો.

ભાખતા (વિ) કહેતા, બોલતા.
જશ(ના)માન. કીર્તિ.
બાળકી (ના) છોકરી
તોલ(ના)વકર,ભારબો જ આબરૂ.
ભુંડા(વિ)ખરાબ, દુષ્ટ.

ભુંડું(ના)નઠારૂં, ખરાબ શબ્દ,
ખોટી(વિ)નઠારી, નકામી
જગ(ના)જગત;દુનીઆ
મૂરખ(ના)બેવકુફ, ઠોઠ.
જાણવા(ક્રિ)સમજવા.
દુખીઓ(વિ)હેરાન, દુ-
બાળક(ના)છોકરો. (ખો
બોલ (ના) શબ્દ.
નક્કી(અ)ખચીત,નીશ્ચે
નાર(ના)બાયડી;બઇરી.

(કવિતાની સમજુતી). (૨).

ભુંડા લોકો મોમાંથી નઠારા શબ્દ બોલીને, લોકોની નઠારી ગાળો ખાય, એવા મોટા બેવકુફોની જગતમાંથી આબરૂ ઓછી થાયછે.(૧) જે માણસ નઠારા શબ્દ બોલે, ને સામા માણસને ગાળદે ને પોતે ખાય,તેને અણઘડ સમજીલેવા તે આગળ જતાં બહુહેરાન થાય.(૨).માટે જે છોકરીકિછોકરો જેવા બોલ બોલશે,તેવાજ લોકોમાં તેના ભારવકર વધશે(૩).

પાઠ ૭ મો.

દેશ.(ના) મુલક.
ચાલ (ના)ધારો, રીત.
રીતભાત(ના)રીત,રસમ
સુરેવાળ=સાંકડીઈજાર.

ઓરણો (ના) ટુંકો લેંઘો.
પહેરવેશ (ના)પોશાક. પેહેરેલાં લુગડાં.
મારવાડી (ના) મારવાડના રેહેવાસી.

ઘુમટો (ના) માથાપર ઓઢેલો છેડો, મોંપર આગાડી કાઢવો તે; (લાજ)
ધોતીઆં(ના)પોતીઆં

દક્ષિણી=દક્ષિણ દેશના રેહેવાશી.
સાહેબલોક(ના)ગોરાલોક; અંગ્રેજ લોક, ટોપીવાળા.
બધરાં(ના) બાયડીઓ.
ધાધગા(ના)ઘેરવાલો ઝૂલતો ચણીઓ.
બોલી(ના)ભાષા.
ફેર (ના) તફાવત, ફરક.
ભાકર(ના) રોટલો.
રોટી(ના) રોટલી.
હાંસી(ના) સાદી.
ગોરી=સફેદ, ઉજળી.

પાઠ ૮ મો.

સંચરો(ના) એરકું. ભંડોળ, છત, શીલક.
કણ(ના)ચકણ, કણી
સંગ્રહ(ના) એરકું.
રૈયત (ના) પ્રજા.
સંધાત=સોબતી સાથે
દુકાળ(ના)મોંઘવારી. અનાજ પાણી નહી મળે એવો વખત.
કોઠાર(ના)દાણાભરીમુકવાનોકાદવનો કે ઝા. કડાંનો બનતનો.
હેરાન (અ) દુખી.
સુકાલ(ના)સોંઘવારી.
પ્રધાન(ના)વજીર, કરતો હરતો.
પોપડો(ના)પડ.
ગંજીઓ (ના) ઘાસના મોટા ઢગલા.
ખાણ(ના)અનાજભરી મુકવાનેભોંયતળીઆ .નીચેકુવા જેવા કરેલા ખાડા.
અચરજ(ના) નવાઈ.
ચંદા(ના) દાણા ચણા
વિના(અ)વગરશિવાય
દુબળાં(વિ) નબળાં, મુડદાલ.
જોર=શક્તિ,બળ,કસ.
કારણ(ના)સબબ, ભેદ
દે ખાડયું(ક્રિ)બતાવ્યું.
ડાહાપણ(ના)ચતુરાઈ.
વસે (ક્રિ) રહે.
સંપે=સંપથી,હળીમળી
સદા(અ),રોજ, નિત્ય.
સર્વ(વિ) સઘળા,બધા.

(કવિતાની સમજુતી). (૩).

કીડી જરા કાંઈ ચકણ પડી હોય તે પણ એકઠી કરે એવી એ જનાવરની જાત જુઓ,કે બધી સાથે સંધાતથી કેવી સદા હળીમળીને રહે છે.

પાઠ ૯ મો.

છાંગડા(ના) શંભો.
વડવાઇ(ના) વડનાઝાંબા ઝરકતાં ફાંટા.
અસલ(અ) અગાઉનું જુનું, પેહેલું.

ઘટા(ના)રચના, છાયા; (ઝાડનું ફેલાવું તે)
કાબર(ના)કલકલ અવાજ કરતું કાગડું પક્ષી.

ટેટા(ના) વડનાં ફળ.
આરામ(ના)સુખચેન; વિશ્રામ.
ઇમારત(ના)ઊંચી બાંધણીનું ઘર, હવેલી.

થડ(ના) ઝાડનો વચલો ગોળ ભાગ.
ડાળાં=ઝાડની શાખા થડમાંથી ફુટેલાં મોટી ડાળાં

ફાંટા(ના)ડાળામાંથી ફુટેલા દોરીઓ જેવાં લટકતાં મુળ.
લટકે છે(ક્રિ) ટીંગાય છે. લબડે છે.

ભોંય(ના)જમીન, ધરતી
મૂળ (ના) જડ
ઓળખતાં(કૃ)પીછાનતાં
પાંદડાં (ના) પાંતરાં
ફેલાય છે(ક્રિ) પસરે છે, પથરાય છે.

પશુ ચોપગાં જાનવર.
રોપ્યું (ક્રિ) વાવ્યું.

પાઠ ૧૦ મો.

વીંછી(ના)ઝેરી જીવડો.
ડંખ (ના) ચટકો.
આંકડો(ના)ઝેરી કાંટો
વિખ (વિ)ઝેર, સોમલ
કપાએલું (કૃ) વઢાએલું.
ચિપીયા(ના)પકડવાના ચાંપીઆં.

સુગવું(ક્રિ)સોસવું, ચુસવું.
ચાંદી (ના) ફેલ્લો.

સુજેલું(કૃ)સુઝી આવેલું. ચડી આવેલું.
ઝેરી (વિ) વીખવાળો.
ભીંત(ના) દીવાલ, કરો.
ફાટ (ના) ચીરો, તડ.

ટાઢક (ના) ઠંડક.
ઉતાવળે (અ) ઝડપથી.
પીઠ (ના) બરડો વાંસો.
દુઃખ (ના) આપદા.
ઉપાય (ના) ઇલાજ.
ઇજા(ના)દુઃખ વીપત્ત.

મળે(ક્રિ)ભળે એકઠું થાય.
અવગુણ(ના)નુકશાન, ગેરફાયદો, બગાડ.
સંભાળીને(કૃ)સાચવીને તપાસીને.
ફીકર=ચિંતા, સોચના.

પાઠ ૧૧ મો.

છોડીઓ(ના)છોકરીઓ
વિલાયત(ના) અંગ્રેજ લોકનો દેશ.

ખબરદાર(વિ)હોશીઆર
સુખો=સારા સુખીઆરા
સરખી=બરાબર, જેવી
વાહાલી(વિ) પ્યારી, હેતવાળી.

જરાએ (અ) લગારે.
રોતી (કૃ) રડતી.
કજીઆ(ના)કંકાસ, ટંટો
સમજાવીને(કૃ) પટાવી ફોસલાવીને.

ઢોર(ના) ચોપગાં જનવર, (મૂર્ખ)
મોટપણે(ના)મોટી ઉમરે.

બાયડીઓ(ના) બઇરીઓ, સ્ત્રીઓ.
ભાયડ(ના)મરદોમાટીડા
ગાંડી(વિ)ઘેલો, નાદાન. અણસમજુ.

પાઠ ૧૨ મો.

અવાજ(ના)સાદ,સોર.
પાંજરૂં(ના) પીંજરૂ, પક્ષીનેરેહેવાસારૂ બનાવેલું સળીઆ જડેલું. જાળી જેવું ગોળ.
પાળવું(ક્રિ)પોષવું,રક્ષણ કરવું.
અર્થ(ના)માયનો,મતલબ, સ્વાર્થ.

દીઠો (કૃ) જોયો.
માળો(ના)પક્ષીને રેહેવાનું ઠેકાણું.
ફળ(ના)જાંબુ, કેરી, દાડમ, જમરૂખ વીગેરે લીલો મેવો.
જુદાં(વિ)વેગળાં,છુટાં.
અનાજ(ના)ધાન્ય,દાણો
મરજી(ના)ઇચ્છા,ખુશી
સમજે (ક્રિ) જાણે.

પાઠ ૧૩ મો.

અતોલ (વિ) ઘણોજ, જેનો તોલ નહી તે.
પ્રીત=હેત,પ્રીતી,માયા.
કાંઠલો (ના) ગળચવો.

સુણતાં(કૃ) સાંભળતાં.
નમણું (વિ) નમેલું.
ધાક (ના) બીક, ડર.
મનુષ્ય (ના) માણસ.
અંગ(ના)શરીર, દિલ.
અથાગ (વિ) ઘણોજ, જેનો થાગ નહીં.
મીઠાં(વિ) સારાં મધુર.
ઉપજે=થાય, પેદાથાય.
હરખ(ના)ખુશી સંતોષ.
કોટે (ના) ડોકે, ગળે.
ધારે (ક્રિ) માને.
હેત (ના) પ્યાર.ચાહા.
કોય(વિ)કાઇગમેતે એક
કાગ (ના) કાગડો.

(કવિતાની સમજુતી). (૪).

પોપટ પાંજરામાં બેઠો બેઠો મધુર શબ્દ બોલે છે; તે જેઓ સાંભળે છે તે સઘળાના મનમાં ઘણોજ ખુશી પેદા થાય છે. (૧) એની ડોકે કાળો કાંઠલો છે, ને નમેલુ રાતું નાક છે; તેમ શરીરે બધો લીલા રંગનો છે, ને ધણીની ધાક માને છે. (૨) માણસને તે મીઠુ બોલે છે, તેથી તેના પર હેત ઘણુંજ આવે છે; માટે ઘ લોકો હેતથી પોપટ પાળે છે. પણ કાગડાને કોઈ પાળતું નથી. ( )

પાઠ ૧૪ મો.

વચન(ના,શબ્દ,સુકન.

અસર=ફળ,પરીણામ

માન(ના) આબરૂ,ઇજત
નવાઇ (ના) અચરતી.
આવકાર(ના) આદરમાન
નીવડવું(ક્રિ) નીકળવુ ઊઠવું.
દગાઇ (ના) લુચ્ચાઇ અંધાઈ.
વાઘરી=શીકારી, પારધી.
વઢવાડ(ના) લડાલડી.
લુચ્ચાઇ (ના) દગાઈ, અંધાઇ.
માઠું(ના) ખરાબનઠારૂં.
તપાસ (ના) તજવીજ તર્જાસ.
સોબત (ના) સંઘાત.
શીખામણ (ના) ફાયદા નીવાત.
કદી(અ)કોઈવખત પણ
ભુલવી (ક્રિ) વીસરવી

પાઠ ૧૫ મો.

કણબી(ના) હીંદુની એક જાત,(ખેતીનો ધંધો કરનાર).
તાતં(ના)કાસજી, ચેટક, ધ્યાન.
ધન (ના)દોલત, પૈસો.
અંતકાળ(ના) મરવાના વખત.
પૂંજી(ના)દોલત, ગાસડાદક્ષો.
લાચારે(ના)સેવા,ગળકો
ખેતી(ના) ખેતીવાડીનુ કામ.
દીકરા (ના) છોકરા.
વિચાર્યું (ક્રિ) ધાર્યું.
ડોસે(ના)ઘરડા માણસે
કેડે (અ) પછી પુઠે.
આખું(વિ)બધું,તમામ
વાવ્યા(ક્રિ)રોપ્યા.
નીપજ(ના)પેદાશ, પાક આવક.
ઉપજ્યો(ક્રિ)પેદા થયો નીપજ્યો.
ખરેખરૂં(વિ) જોઇએ તેવું, સાચું, બરાબર.

પાઠ ૧૬ મો.

કોણ(સ) કયા સખસે?
કીરપાળ(વિ)મેહેરબાન દયાળુ.
સુખવાને=વાસ લેવાને
પેદા કરવું (ના) જન્મ આપવો, નીપજાવ્યું.
બનાવ્યુ(ક્રિ)નીપજાવ્યુ, કરયુ.
ઝાલવાના(વિ)પકડવાના
સઘળું(વિ)બધું, તમામ
ઇશ્વરે (ના) પરમેશ્વરે
કર્યાં(ક્રિ)બનાવ્યાં, પેદા કીધાં.
ભલાં(વિ)સારાં,વાજબી રાહે ચાલે એવાં.
કોપશે (ક્રિ)ગુસ્સે થશે
દેખતાં(ક્રિ)જોતા,
જાળવે(ક્રિ)સાચવે,તપાસી રાખે.
રખવાળી(ના) બરદાસ, બજાસ, તપાસ.

પાઠ ૧૭ મો.

ગામ(ના)જાંહાંકે થોડા ક ઘરની વસ્તીહોયતે
શેહેર(ના)જાંહાંકે મોટાં મોટાં છાબંધને હારબંધ ઘરો હોય તથા સારાંસારાં મોટા ચોટા હોય તે.

છોબંધ(વિ)છોથી બાંધે-
લાં, છોના.
કોટ(ના) શેહેરને ફરતી
આસપાસબાંધેલી મો-
ટી છોની દીવાલ.
જથો(ના)ટોળુ ઝોકડો.
અડચણ (ના) હરકત.
હારબંધ(વિ) એક પછી
એક સાથે આવેલા.
સેહેજ(અ)થોડીમેહેનતે
જનાવર=જાનવર, પશું
દરવાજા=મોટાં બારણાં.
જવલે (અ) કોઈ વખ-
ત, કદાચ.
બીક(ના) ધાસ્તી, ધાક.
પાસેપાસે(વિ) સોડેસોડે
અડોઅડ નજીક.
ફળીઉ(ના) શેરીમોહો.
ગામડું (નામ)જાંહાંકેટ
પડાં જેવાં થોડાં એક
ઘરની વસ્તી હોય તે.
કસબે (ના)પ્રગણાનુંમો-
ટું ગામ.
બૌટાં(ના)મોટાંબજાર.
હાટ(ના)બજાર, દુકાન.

પેસવાનો (વિ) જવાનો,
આવવાનો.
ઝાંપે (ના)લાકડાં સાથે
કાંટાં,કરાંઠી વગરેબાં-
ધી લઇને બનાવેલું
બારણું.
પેસનીકળ(વિ)આવજા
પાઠ ૧૮ મો.
ઇંદ્રીઓ(ના)શરીરનાભા
ગ,(આંખ,નાક,જીભ
કાન. ચામડી.)
આકાર(ના)ડોળ,ચેહેરો
ધબાકો(ના) અવાજ.
માલમપડવુ(ક્રિ)જણાવુ
વાસ(ના)સોડમ સુગંધ.
મોઠા(વિ)ગળ્યો,મોઢાસ
વાળો.
લીસી(વિ)સાફ.
સ્વાદ(ના)ચાખવુંતે,જ-
રામોમા નાંખી તપા-
સવું.
મઝાની(વિ)સારી,તોફા
નાંખ્યો(ક્રિ)ફેંકો, નાખી.
સમજો(ક્રિ)ધ્યાનમાલેવો
ટાઢું(વિ)ઠંડુ.

ઉનુ(વિ)ગરમ.
પાઠ ૧૯ મો.
આંગણું (ના) બારણું,
બારણા આગળની
જગો.
ચોખ્ખું(વિ)સાફ,સ્વચ્છ.
કોઢારા (ના)કોઢાવાડો
રળીઆમણું(વિ)શોભા-
યંતુ. સારૂં.
ગંદવાડ ના) ગોજવાડો.
જીવજંતુ (ના) જીવડાં
મગતરાં.
ઍંડવાડ(ના)એંઠાં વા-
સણ જેમાં રાંધ્યું
ખાધું હોય તે.
ગંદા(વિ)ગોબરા.
ગંધ(ના) ખરાબ વાસ,
નઠારીગંધ, બદબો.
ભાજીપાલો (ના)ભાજી
પાંતરાં વગેરે.
માંદા(વિ)આજારી,બી-
મારે, કાહેલી.
લાજ(ના)શરમ, એબ.
તાવ(ના)તપત,ભોઆળે
નીપજ=પાકે, પેદાશ

ગંધવેડો=દુર્ગંધનોઢગલો
સાફ=ચોખ્ખુ,સ્વચ્છ.
વેગળો(વિ)આઘે દૂર.
બાપડા(વિ) બીચારા.
ચોખ્ખાઈ(ના)સુઘડાઈ.
ગુણ=ફાયદો,ખાશીયત.
છોડ(ના)છોડવો.રોપો.
છુટ=જગ્યા,મોકળાસ.

પાઠ ૨૦ મો.

ચીર(ના)કપડાં, કીમતી લુગડાં.
આપ(ના) આરશી.
મધપુડો(ના)મધમાખનો પુડો.
વાન(ના)દેદાર, કદ.
રચે(ક્રિ)બનાવે,ગોઠવે.
સજ્જન=સારામાણસ
માપ(ના)બરતપરમાણ
ચોક=ખાળ,મોટીચોકડી
શરીર(ના)દીલ, અંગ.
રૂડા(વિ) સારોમઝાનો.
દેખીએ(ક્રિ) જોઈએ.
શુદ્ધ=બરાબર ખરેખરી
ચિત(ના) મન, ધ્યાન.

(કવિતાની સમજુતી). (૫).

આપણે બધી જણસો ચોખ્ખી રાખવી, ને લુગડાં પણ ચોખ્ખાં (ધોએલાં) પેહેરવાં, વળી ઘરને ચોક પણ ચોખ્ખાં રાખવા, કે જેથી આપણું શરીર સદા સુખી રહે. (૧) જુઓ કે મધમાખી મધપુડો બરાબર માપ રાખી બનાવેછે, તેમા કાંઇ ડાઘા કે ખોડ ખાપણ કશું આપણ દેખતાં નથી, તે આરસી જેવો સાફ જણાયછે. (૨) ચોખ્ખા રેહેવાથી આપણુમન ખુશ રેહેછે, ને તેથી શરીરનો દેદાર વળેછે, વળી ચાર સારાઆબરૂદાર માણસ બેઠેલા હોય તેમાં ચોખ્ખાઇએ કરી (ધોએલાં સાફ લુગડાં પેહેરેલાં હોયતો તેથી) હરકોઇ માણસને ઘણી આબરૂ મળેછે. (૩)

પાઠ ૨૧ મો.

સુંવાળી=પોચી, નરમ.
નાળ(ના) લોઢાના મેખ મારીને પગે જડવાના ગોળ પાટા.
નક્કર(વિ) સંગીન.
બરાડેછે(ક્રિ) આરડેછે.
મજલ(ના)ખેપ, ટપ્પો.
નિરદય(વિ) ઘાતકી.
ફલંગો(ના)કુદકો.
ઓંખારેછે(ક્રિ)હણહણે છે, સણસણેછે.
સીમ(ના) ખેતર,(ખેતરની હદ.)
ભેગો(અ)સાથે, એકઠો.

ચરેછે(ક્રિ)ઘાસખાયછે
વાળ(ના)ખાલ,નીમાળા
છેડે(ના)નાકે.
ગાઉ(ના)કોસ.
બોજો(ના)ભાર.
વેહેછે=ખમેછે ઉચકેછે
ચાકરી (ના) બરદાસ, બાલાસ, સેવા.
માયા=હેત,ચાહેનાપ્યાર
ચાહે(ક્રિ) પ્યાર રાખે.

પાઠ ૨૨ મો.

કાતરા(ના) બેડકા.
વટેમાર્ગુ(ના)રસ્તેજતો, મુસાફર, પંથી.
સંગીન (વિ)નક્કર. મજબુત.
કચુકા=ઠળી આકળીયા,

ચોકણું (વિ) ચોકવાળુ. ચોટે એવું, જબર.
ગીચોડા(ના)ઠળીઆ
ચોખંડા(વિ)ચોડા,ચારે બાજુએ સરખા.
ફોરૂ(ના) ટીપુ.
ખાટો(વિ) ખટુમડો.
ખટાસ(ના)ખાટોસ્વાદ. ખાટા સ્વાદની ચીજ.
ચોમાસુ(ના)વરસાદની મોસમ.
વરસેછે(ક્રિ)આવેછે.
બારેમાસ(ના) આખુ વરસ.
ખપ(ના)જરૂર, અગત્ય
રોજ(અ)નિત્ય, સદા.

પાઠ ૨૩ મો.

અક્કલ(ના)બુદ્ધિસમજ.
ઘણેરી(વિ)ઘણી.

નેક(ના) ટેક,મોટાઇ.
માહાલે(ક્રિ)મોજકરે,
વિશ્વ(ના)જગત,પ્રથ્વી.
તસુ(ના) બે આંગળ.
માતા(ના)મા, માજી.
વિખ્યાત(વિ)નામીચુ.
નવ(અ)નહી, ના.
તાત(ના)બાપ, પિતા.
મોજ=મઝા, ચેનબાજી
શાણા=ડાહ્યા, સમજુ.
દીકરી(ના) છોકરી.
નિત્ય(અ)રોજ,સદા.
પર=પારકુ.
ઠામ(નામ)ઠેકાણું,જગો.
કેરો(અ)નો, તણો.
સામળ(ના)એક મોટો કવિ થઇ ગયો.

(કવિતાની સમજુતી). (૬).

માને છોકરી (આમલીનું ઝાડ ને તેનું ફળ આમલી)નું એક નામ બુધ્ધિથી જાણ્યું, તેનું તો ઘેરે ઘેર ને વળી રોજે રોજ સારા વિવેક થી કામ પડે છે; તેમાં માતો એકની એકજ જગોએ રહે છે [illegible]

તસુ પણ આજ્ઞતી નથી, પણ તેની છોકરી તો બધે દેશે દેશ ભલી રીતે મોજ કર્યા કરેછે; વળી જુઓ કે તે છોકરીનો છોકરો (ઓચોડો) તે માનો બાપ થાયછે, ત્યારે સામળદાસ કવિ કહેછે કે તમે ચતુર નર સમજી લેજો એ તો બધી પ્રથ્વી વિષે પ્રખ્યાત છે. (એટલે આમલીના ઝાડની છોકરી આમલી, ને તેનો છોકરો ઓચોડો રોપ્યાથી પાછું આમલીનું ઝાડ થાયછે, ત્યારે એ પ્રમાણે ઓચોડાથી આમલીનુ ઝાડ નીપજ્યું, તો તે ઝાડનો બાપ કહેવાય.)

પાઠ ૨૪ મો.

ચાટલું (ના) આરસી.
રતાંધળો (વિ) રાતે આંધળો, (દીવસે દેખાય ને રાતે જેને નહીં દેખાય તે).
પોપચું (ના) આંખનું ઢાંકણ.
ભમ્મર (ના) ભવાં, આંખના પોપચાં ઉપર કમાનના જેવા બાલ છે તે.
ખાળવું (ક્રિ) અટકાવવું.
રજ (ના) ધુળ, રજકણ.
[illegible]ળી (ના) છજ્જુ, [illegible]ડો.
સારેછે (ક્રિ) કરેછે.
પાંપણ (ના) આંખના પોપચાસાથે વળગેલા બાલ.
જણસો= ચીજો. વસ્તુ.
ખરેખરો (વિ) ખરોખર.
જતન (ના) બરદાસ, સાચવણી.
ઝીણી (વિ) બારીક.
કાણો (વિ) એક આંખે આંધળો.
દયા (ના) રેહેમ, મીઠી નજર.
સાજી (વિ) સારી.
પરમેશ્વર=મોટોઇશ્વર.
પાડ=ઉપકાર, આભાર.

પાઠ ૨૫ મો.

કપાસ=રૂનાંનાનાંઝાડ.
કહેવત=કેહેતી, ઓહાણું.
ઘાટ (ના) ડોળ, આકારાં
બળતણ (ના) બાળવાની લાકડાં, સરપણ.
ભાખરી (ના) ઘઉંના લોટની જાડી રોટલી.
કાંતવું (ક્રિ) લાંબા તાંતણા કરવા.
લટકતાં (કૃ) ટીંગતા.
કુંભાર (ના) મટોડીના વાસણ બનાવનાર.
વણવું=લુગડું બનાવવું.
ધાન્ય=અનાજ, દાણા.
કાજે (અ) વાસ્તે, માટે.

તૈયાર(અ)હાજર, તરત કામમાં આવે એવું.	પાઠ ૨૬ મો.	ઓઢવા(ક્રિ)શરીરઢાંકવા
કશું=કાંઇપણ,જરાએ.	ધરતી(ના)જમીન,ભુમી	ખાંતે(ના)ખુશીથી.
	થોક(ના) જથો.	શીરીતે=કેમ,કઇ પ્રકારે

કવિતાની સમજુતી. (૭.)

ખાવા અને પેહેરવા ઓઢવાને પરમેશ્વરે આપણને શરીર આપેલુંછે, હવે તે વડે જો મેહનત કરીએ,તો તેમાંથી રાતા પીળા રંગ (જે જોઈએ તે) મળે (૧). જમીનમાંથી અનાજ તો બધું જથાબંધ થાયછે, પણ જો તે જમીનને ખુશીથી ખેડે નહીં તો ખાવાનું શું થાય (અનાજ કેમ પાકે?)(૨.)પણ તેમ કરવાને આપણને ઇશ્વરે તેના ઇલાજો આપેલાછે પણ કોઇ વાસણ અને બાળવાના લાકડાવિના રંધાય તેશી રીતે? (૩.)

પાઠ ૨૭ મો.	શણગાર (ના) શરીરને શોભે એવા, લુગડાં	કાં (અ) કેમ?કારણ.
હાલ(અ) હમણાં.	ઘરેણાં, ભુષણ.	અર્થ(ના)સ્વાર્થ. મતલબ.
વખત(ના)વેળા, સમય	સરસ(વિ)સારા,મજાના	ચાકરી(ના)નોકરી.
પરઘેર(ના)પારકે ઘેર.		પેર (ના) રીત, પેઠે.

(કવિતાની સમજુતી) (૮.)

માટે હે ભાઈ તે (બળતણને વાસણ) તું તૈયાર બનાવ કે કાંતો તને બીજો કોઈ કરી આપે, કે ત્યારે તારા સ્વાર્થનું (પોષણને વાસ્તે) તે વખતે થાય. (૧). ઝાડ ઉપર લુગડાં લટકતાં કાંઈ તૈયાર નથી, પણ જો કપાસ વાવી તેપરથી રૂ ઉતારીને તેને કાંતીને વણે તો

મઝાનો પેહેરવાનો પોશાક બને. (૨) માટે ગમે તે રીતે ઘેર કે પારકે ઘેર (દેશ કે દેશાંતર) મેહેનત જો કરે, તો ચાકરી કરતાં ભાખરી સારી રીતે પામે (મેહેનતનો બદલો પરમેશ્વર તેને આપે. (૩)

પાઠ ૨૮ મો.

દાન (ના) ધર્મ, ખેરાત.
આપદા (ના) ફીકર ચિંતા
આંતરડી (ના) આતમા, જીવ.
પરોપકાર (ના) પરકલ્યાણ, પારકાપર ઉપકાર.
પુણ્ય (ના) ધર્મ દાનનું આશિષ.
આશિષ (ના) આશિરવાદ સારી દુવા.
વાપરવું (ક્રિ) વાપરવું, ખરચવુ.
સુમ (વિ) બખીલ, કંજુસ, કસરીઓ, મખ્ખીચુસ.
કૃપણ (વિ) કંજુસ.
સેવરી (કૃ) ઓછું કરી.
જરાએ (અ) જરાએ, બગ રીકે પણ.
નારાજી (વિ) નાખુશ, દલગીર.
ગજ (ના) ગુંજાસ, શક્તિ
ઠેકાણે (ના) ઠેકાણે, સારે મારગે.
ગરીબગરબા (વિ) ગરીબ લોકો, લાચાર, અનાથો.
દુનીઆ (ના) સંસાર આલમ, પૃથ્વી.
જશ (ના) માન, આબરૂ.
વાવેલું (વિ) રોપેલું.
ફોકટ (અ) નકામું.
નકામું (વિ) કામવગરનું ફોકટ.
કંગાળ (વિ) ગરીબ, અનાથ નચાર
મજુરી (ના) વૈતરૂં, વેઠ.

પાઠ ૨૯ મો.

સાચ (ના) સાચવટ, સાચી વાત.
દેશાઇ (ના) જાગીરદાર, વતનવાળો માણસ.
ઉડયાં (ક્રિ) નીકળ્યાં.
દાખલ (ના) ઉદાહરણ, દ્રષ્ટાંત.
ચપુ (ના) ચાકુ છરી.
ગમ્યો (ક્રિ) પસંદ પડ્યો.
રૂપૈયો (ના) સોળ આનાની કીમતનો રાણીની છાપનો સિક્કો.
છૈયાં (ના) છોકરાં બચ્ચાં
લેખણ (ના) કલમ.
વખાણ્યો (ક્રિ) પસંદ કર્યો.
ગમ્યો (ક્રિ) પસંદ પડ્યો.
વેહેલો (અ) જલદી.
કાપ (ના) ચીરો.

પાઠ ૩૦ મો.

સાચાબોલું (વિ) ખરાબોલું, સતવાદી, સાચો.
ધીરજ (ના) સબુરી, શાંતી

ગભરાવું(ક્રિ) અકળાવું. બીવું. ગાભરા થવું.
ફાડી (ક્રિ) ચીરી.
ખીજ્યા(ક્રિ) ચીડ્યા, ખીજવાયા.
છાતી (ના) હૈયું મન.
ચાંપીને (કૃ) દાબીને.
વાહલું (વિ) પ્યારૂં, હેતવાળુ.
વાંક(ના) તકસીર, ગુનો.
અજાણતાં = ઓચિંતાં.
ઝટ(અ) જલદી, તુરત.

પાઠ ૩૧ મો.

સંકટ(ના) દુઃખ, આફત.
ક્રોડ (વિ) હજારો, (સો લાખ.)
પરલોક(ના) પારકાલોક, દેવ લોક.
હોડી(ના) મછવાથી મોટો મછવો, નાનું વાહાણ
સિંધુ(ના) દરિઆ સમુદ્ર.
રાજ(ના) અમલહાકમી ગાદી.
શુભ(વિ) સારૂ, મંગળીક
સહીએ(ક) ખમીએ, સહન કરીએ, વેઠીએ.
દિનરાત(ના) રાતને દાહાડા.
સદા(અ) રોજ, નિત્ય.
સરે (ક્રિ) થાય, બને.
ઉપાય (વિ) ઇલાજ.
નક્કી(અ) ખચીત નિશ્ચે.

(કવિતાની સમજુતી). (૯).

આપણાપર જે દુઃખ આવી પડે, તે સહન કરીને બરાબર સાચી વાત કહેવી ને બીજા લોકમાં સુખ લઈએ (સાચું બોલેથી સુખ મળે) અને તેથી રાતને દહાડો સુખી રહીએ. (૧)સાચું બોલવું એ સદા સારૂં છે, જુઠું બોલવાથી ઘણું દુઃખ આવી પડેછે; માટે તમે હજારોઉપાયકરી જુઓ. પણ સુખતો સાચાથીજ થાયછે. (૨)સાચું બોલવાથી સદા આપણું કામ થાય, પણ જુઠું બોલવાથી કદી થાય નહીં; કેમકે જુઓ કે કાગળની હોડીબનાવીને તેદરિઆમાં મુકો તેથી દરિઓ તરાતો નથી તેમ જુઠું બોલવાથી આપણું કામ કદી થતું નથી (૩)

પાઠ ૩૨ મો.

ઘેટાં (ના) મેંઢાં.
કાતરવું(ક્રિ) કાતરવતી કાપવું.
ધાબળીઓ (ના) ઊનનું પેહરવાઓઢવાનું લુગડું

કામળો(ના) ચુમાળો.
ભરવાડ=ઘેટાંચરાવનાર
શેનો (વિ) કઇ ચીજનો?
દીઠાં(કૃ)જોયાં
નિમાળા=વાળ, વાળ.
ઉન(ના)ઘેટાંના વાળ.
કામળીઓ(ના)નાનાચુ
માળા.
ટાઢ(ના)ઠંડ, હીમ.
ખિચારાં(વિ)બાપડાંગ
રીબડાં.
ઉનાળો=તાપનીમોસમ
એશિવાય(અ)એવગેરે,
એથી બીજા.

પાઠ ૩૩ મો.

ઝરવું(ક્રિ)વેહેવું,ટપકવું
લીંબોળીએ(ના)લીમ-
ડાનાંફુળ.
રોગ(ના)મરજ વ્યાધી
પોપટીઆ (વિ) લીલા
પોપટ જેવા રંગના.
પેટી(ના)નાનો પટારો.
રાયણ(ના) લીંબોળીના
જેવો લીલો મેવો.
ગળી(વિ)મોઠી.
વિખ(ના)ઝર, સોમલ.
ઓસડ(ના) દવા.
ઠેકાણે (અ) જગોએ.

પાઠ ૩૪ મો.

ધાન્ય(ના)અનાજ.
ડુંડું(ના)કણસલું.
ઊંબા(ના) ઘઊંનાં ડુંડાં
પૈસાદાર(વિ) તાલેવંત.
માતબર,ધનવાન.
કડબ(ના)જાર બાજરીના
લાંબા સાંઠા.
કણસલું(ના)ડુંડું.
પુળા(ના)કડબનાભારા
બાજરીઊં(ના)બાજરી-
નું કણસલું.
વવાય (ક્રિ) રોપાય.
જાર(ના)જુવાર.
શિઆળો=ટાઢનીમોસમ
સાંઠાં(ના)અનાજનાઊ-
ભા સોટા.
ઢોર=ચોપગાં જાનવર.
મસળેછે(ક્રિ) ચોળેછે,
દળીને(કૃ) લોટ કરીને.
લોટ(ના) આટો.

પાઠ ૩૫ મો.

તલસરાં=તલનાં શીંગ.
શેરડી(ના)ગળ્યા રસનો
સાંઠો.
શીંગ(ના)ફળી.
જવ(ના)એકજાતનું
ધાન્ય.
કઠોળ(ના)મગ, ચણા,
વાલ, વટાણા વગેરે
ધાન્ય.
ડાંગર(ના)ભાત.
પોપટા(ના)ચણા ફળી.
સર્વે(વિ)સઘળા, બધા.

(કવિતાની સમજુતી.) (૧૦.)

બાજરીનાં ડુંડામાં બાજરી ને કણસલામાં જુવાર જોઇએ(થાયછે); [illegible] ભારડામાંથી ઘઊં, ડાંગર, ને જવ એ ત્રણે થાયછે.(૧.)તલછે તે

તલના છોડવામાં થાયછે, ને કઠોળ એટલે વાલ, વટાણા મગ, વગેરે શીંગોમાંથી થાયછે, તેમ ચણા ચણાફળીમાં થાયછે, ને શેરડીમાંથી સાકર અને ગોળ થાયછે. (૨) ચોમાસાના ચાર મહીના એટલે (અશાડ શ્રાવણ, ભાદરવો ને આસો) એમાં જુવાર, બાજરી તૈયાર થાય છે. ને શીઆળામાં (કારતગ, માગશર, પોસ ને માહા) એ ચાર મહીનામાં ઘઉંને ચણા થાયછે. (૩)

પાઠ ૩૬ મો.

ધરતી=જમીન, ભુમી.
કોટલા(ના) ઊંચા ગઢ. બુરેજ.
નાળાં(ના) વેહેતો ઝરો. નાની નીક નદી.
મરડીયા(ના)છો પકવવાના. વેગા.
પાહાડ(ના)મોટા ઊંચા. સાથે જોડાએ ને લાંબા ગએલા ડુંગરો.
લુગડાં(ના)કપડાં.
તરસ(ના) સોસ.
મટાડેછે.(ક્રિ)દુર કરેછે, હોલવે.
ખેતર(ના)અનાજ તથા ઘાસ પાકેછે તેજગો.
કાંઠો(ના) કિનારે.
એકાએક(અ)એકદમ, ઉતાવળે.

પાઠ ૩૭ મો.

રાન(ના) વન. જંગલ.
માણેક(ના) કીમતી જવાહીર.
અનેક(વિ)ઘણું, બહુ.
જામફળ(ના)જમરૂખ.
પદાર્થ(ના)ચીજ, વસ્તુ
જાંબુ(ના)એક જાતનું ઠળીઆવાળુ ફળ.
હીરા (ના) ખાણમાંથી નીકળતો એક જાતનો કીમતી પદાર્થ.
વન(ના)રાન, જંગલ.
સરખી=સપાટ, પાધરી
ધાતુ(ના)સોનું, રૂપું, ત્રાંબુ, કલાઇ વગેરે.
તપેલી(ના)પાતેલી.
લોટા(ના) કળશીઆ.
લોટીઓ(ના)કસલીઓ.
પાળીઓ(ના)ચપ્પુઓ, છરીઓ.
જાત(ના)તરેહ, રીત.

પાઠ ૩૮ મો.

સેવા=ચાકરી, બરદાસ.
જંપવું(ક્રિ)સુખે બેસવું, ઠરવું.
દાઝ(ના) દયા, રેહેમ.
જન્મ(ના) જીંદગાની, અવતાર.
ઉછેરતાં(કૃ)મોટાંકરતાં.

પજવતાં (ક્રિ) દુખદેતાં
સંસાર=દુનિઆ;પૃથ્વી
હેતવહાલ(ના)પ્યાર.
સુખીઉં(વિ)સુખીઆ-
રૂ. સુખી.
દુઃખીઉં(વિ)દુખીઆ-
રૂં. દુખી.
વેદના(ના) દુઃખ,પીડા
ચડાવવું=કબુલ રાખવુ.

પાઠ ૩૯ મો.

ગુણ=ઉપકાર, આભાર
અવસર(ના)વખત.
ટગમગ (અ) ડગમગ, હાલ્યા વિના.
અમાપ(વિ)ઘણો,જેનો માપ નહી.
ઘડી(ના)૨૪મિનીટ,૬૦ પલ.

બરદાસ (ના) સંભાળ.
ઉમ્મર(ના)વય, જીંદગી.
દાસ(ના)ચાકર, સેવક.
ટકતો(ક્રિ)થોભતો,ઠરતો.
ખાણ (ના) ખાવાનું.
લેશ(વિ)જરા,જરાપણ
વેઠીને(કૃ) ખમીને.
ઉપકાર=ગુણ, આભાર
સમે(ના)વખતે, વેળા.

(કવિતાની સમજુતી.) (૧૧).

જ્યારે બચ્ચું નાનું હતું તેવખતે તેના પગ ધ્રુજતા રેહેતા નહીં. અને ખાવાનું પણ બરાબર ખવાતુ નહી. તેમ પોતાની મેળે ઉઠી શકાતું પણ નહી, અને મનમાં જરાએ લાજ શરમ હતી નહી. (૧)આ વખતે બચ્ચાંપર માબાપે દયા આણી, ને દુઃખ પોતે વેઠીને તેને સુખ આપ્યું, એ આભાર બચ્ચાં ઉપર માબાપનો મોટો છે. (૨) કોઈ માણસ એ વખતે જો રોજ બે ઘડી ચાકરી કરે તો ચાકરી કરાવનાર આખી જીંદગી સુધી તેનો દાસ થઇને રહે. (૩).

પાઠ ૪૦ મો

બાવળ (ના) બાવળનું લાકડું,બાવળના લાકડાનું ઝાડ. (બી.
શૂળ(ના)કાંટાવાળીડાળ
પૂઠીઆં(ના)પૈડાનેફરતું લાકડાનું ગોળ ચક્કર

ફુમતું(ના)રેશમનુ ફુલ.
ગુરાસ(ના) ફોકાશ.
કુંડ(ના)છોથી બાધેલો ગોળ ઝરો.
નાભડી(ના) નાભ,પૈડાના વચમાંનું લાકડાનું ગોળ ડુંગરૂં.

પરડા=બાવળની શીંગ.
ઉતરેડવું (ક્રિ) ઘારવું, ઉતારવું.
આરા(ના)પૈડાનીવચ્ચ માંનાફરતાલાકડાનાં ગોળ કકડા.
આળાં(વિ)ગદગદાં, પચપચાં, સુંવાળાં

અથાણું(ના) આથણું.
પુરો(વિ) બરાબર.
મજબુત(વિ) ચીકણું, જબરૂં.
ઝરેછે(ક્રિ) વેહેછે, ટપકે.
ચીકાશ(ના) ચીક.

પાઠ ૪૧ મો.

શેખશલ્લી=ખોટા મોટા-અંગઉઠાવનાર, ચળેલો માણસ.
તુરંગ(ના) ખોટા ખોટા વિચાર, બંગ.
બોહોળા=ઘણાં મસ.
ધુણાવવું(ક્રિ) હલાવવું.
માલીક(ના) ધણી, શેઠ.
ઘાડવો=માટીનો મોટો. ઘડો-વાસણ.
વેપાર(ના) રોજગાર.
મજુર=વેતરો, હેલકરી.
ઉઠવા(ક્રિ) આંવવા.
કૂકડા(ના) મરઘી.
સારીપેઠે=બહુ, ઘણાજ
એકઠા(વિ) ભેગા.
ઉપજશે(ક્રિ) પેદાથશે
કમાઇશ(ક્રિ) રળીશ.
પરણાશ= લગનકરીશ
કૂટી(ક્રિ) ભાંગી.

પાઠ ૪૨ મો.

ચણતર= ચણીલેવાનું કામ.
માળીલેવું(ક્રિ) નળીઆં ચઢાવવાં.
ઓસરી (ના) ઓટલી, પગથીઉં.
સાટું-બંદોબસ્ત, કરાર
હાટડા(ના) તાકાં.
ભોયરૂં=ઘરના ભોય તળીઆનાચેનીઆગળની ઓરડી.
છાવરાવવું =છો દેવડાવવાં.
મોભ=ઘરનામાળનોવચલો આડો થાંભલો.
છળીઓ(ના) સાકટીઓ
કાથો=નાળીએરની છાલની વણેલી દોરી.
પાયો(ના) મૂળ ટેકણ.
કરા=દીવાલ, ભીંત
પછીત(ના) પછવાડેન ભીંત.
પાણીઆરૂ(ના) પાણીનાબેડાં મૂકવાની ઓટલી.
જાળીઓ (ના) લોઢાના સળીઆ જડેલી બારીઓ.
ભો=બીક, ડર, ધાસ્તી.
પરશાળ= પેહેલાખંડના ભોય તળીઆનીજગો
ઝટપટ=જલદી, તાકીદે.
રળીઆમણું=શોભીતું.

પાઠ ૪૩ મો.

બિરાજવું=દીપવું, શોભા આપવી.
પાટડા= ભારવટીઆ.
મજાગરા (ના) ચણીઆરાંનરમાદાનાચાપડા.
સાગ=સાગનું લાકડું.
છજું(ના) છાજ.

છોલાવું (ના)છો દેવ-
ડાવવાનું કામ.
ચોરસાં(ના) ચોડા પ-
થ્થર, ચોડી ઈંટ.
લુહાર(ના)લોઢાનો ઘા-
ટ બનાવનાર.
છૂટ(ના)મોકળાસ,જગો
મેડા (ના) માળ.
મણા =કમર, ખામી.
છીંડી= ખડકી. વાડા.
દાદરો(ના)લાકડાના પા-
ટીઆની નીસરણી.
નીસરણી(ના)વાસકેવ-
ળીના દાદર. સાડી.
ખુંટીઓ(ના)ખીંટીઓ
તાકા(ના)મોટાગોખલા.

પાઠ ૪૪ મો.

છાજવું=દીપવું,શોભવું
મેના=મધુરરાગનું પક્ષી.
ગાલીચા=જાજમ.(મો-
ટું કીમતી બીછાનુ)
ચૂનાળા (વિ) ચૂનાના,
ચૂનો ફેરવેલા.
કઠેરે (ના) લાકડાનાપા
ટીઆ તથા લોઢાની
જાળી જડેલો જરૂખો
રવેશ.
ભૂપતિ(ના)રાજા,પૃથ્વી
પતિ.
નીર(ના) પાણી, તેજ.
હીંચકા(ના)હીંડોળા ઝો
ક્ષો.
ચિત્ર=તસવીર, છબી.
સુડા(ના)પોપટનાજેવા
લીલા પીછાના પક્ષી.
ખાટ (ના) ખાટલો.
ખૂબ(અ)ઘણુંજ,મસ્ત
રૂડા=સારાશોભાવંતા.
ઘડ્યાં (ક્રિ) બનાવ્યાં.
રસોડા(ના)રાંધણી,રસો
ઈ ખાનાં.
રૂપાળાં (વિ) શોભિતાં,
ખૂબ સુરતાં.
ચણ્યાં(ક્રિ) ચણીલીધાં.
દીશે=દેખાય. જણાય.
ખુટે=ઘટે,ઓછું થાય.
મીઠા(વિ)મધુર,મધુરા.
શુદ્ધ(વિ બરાબર,સાફ.
બેઠકો=બેસવાની જગો.
અગાસી (ના) ધાબુ.
સેજ=ઢોલાઓ, પલંગ.
ખાસી=મજાના,સારી.
બીછાવી ક્રિ) પાથરી,
ભલ (વિ)સારા,મઝાના.

(કવિતાની સમજુતી.) (૧૨)

ઘર, જાળીઆં, માળીઆં ઘણાં સારાં બીરાજે છે, નેબારીએ નાનાં બારણાં પણ સારાં દેખાયછે; પાણીનાં બેડાં મુકવાનીઓટલીનેરાંધવાની જગો પણ શોભિતી બનાવીછે; નેત ઈંટથી ચણી લઈને તેપરચુનોફેરવેલો દેખાયછે. (૧)ઢાંકામાં જે પાણી ભરેલાં છે તે કદી ખુટતાં નથી.

તેમાંથી લોકો વાંકા વળીને પાંણી ખેંચી કાઢેછે; સુડાતે મનાના જેવાસાફ મધુર શબ્દ બોલેછે, જેનાં પાંજરાં પીત્તળથી જડીલઈને રંગેલાંછે.(૨) બેસવાની જગો, કઠેરા, ને અગાસી સારી બનેલીછે, ને સુવાને વાસ્તે ઢોલીઓ તથા મઝાની હીંડોળા ખાટછે, તેમ ગલીચા મનને ગમતેવી રીતે પાથર્યાંને દિવાલના ઉપર રાજાઓની મોટી છબીઓ પાડીછે.

પાઠ ૪૫ મો.

સજડ (વિ) મજબૂત.

હણહણવું(ક્રિ) ખણસણવું, ખોંખારવું.

નસકોરાં=નાક આગળ દમ લેવાનાં બેરાણાં.

દાઢ (ના)મોંમાં બેવડા દાંત આગળની જગો.

ડાચું (ના) જડબું.

વાચા(ના)ભાન, બોલવાની સમજ.

નરસી=ખરાબ, નઠારી.

પોચો=નરમ, સુંવાળો.

કાણાં(ના)વેહે, છિદ્રો.

જાળવે=સાચવે, તપાસે.

ટેકો(ના) આધાર, મદદ.

ઝીણાં(વિ) બારીક.

કકડા(ના)ટુકડા, કકડા.

ભૂકા=ચુગદો. કકડેકકડા.

સાદ(ના) અવાજ, સોર.

બરાડેછે=આરડેછે પોકારે.

પાઠ ૪૬ મો.

ખીજવું(ક્રિ)ચીડવું.

છેલાઈ(ના)જાકટાઈ, વરણાગી. તોર.

પગરખું(ના)જોડી ખાસડી.

અડકટ (ના) આંટી.

પછડાઈને=અફળાઈને.

અટવાઈને (ક્રિ) આંટી આવીને.

ખોટું(વિ)ખરાબ, નઠારું.

અમથી(અ)ખાલી, વગર ખપની.

સ્વભાવ(ના) મીજાજ.

રોમાળ (વિ) તામસી.

પગથીઉ(ના) ઓટલી.

ફેકી(ક્રિ)નાંખી, લાખી.

વાસે=પછાડી, પાછળ.

ખાબોચીઉં(ના) નાનો ખાડો.

બગડ્યાં=ખરાબ થયાં.

ખબર (ના) સમાચાર.

દાઝ(અ) દયાલ, દયા.

પાઠ ૪૭ મો,

અદેખ(વિ) કોનાખોર, ઝેરી.

અવતરવું(ક્રિ)પેદાથવું.

કુરકુરીઆં (ના)બોકોલાં બાટીલાં, કુતરીનાં બચ્ચાં.

ખારીલાં(વિ)તીખાસ્વ-
ભાવનાં.
ગેલ(ના) લાડ.
ગોટીલાં(ના)ગોકીલાં કુ
તરીનાં બચ્ચાં.
આડો(વિ)વાંકો, ઊંધો,
કહ્યું માને નહી તે.
અજાણ્યા(વિ) પારકાં.
ધુરકવા(કૃ) દાંતીઆકર
વા, ચીડવા.
લાગ(ના)દાવ, તક.
બચકું(ના)ડાકુકરડવું તે,
સઘળા(વિ)બધા.
જંપે(ક્રિ)સુખે બેસે,ઠરે.
ઉધડકે(ક્રિ)ખુશીથાય

પાઠ ૪૮ મો. (ફે

ખીલવું(કૃ)પાંખડી છુ-
ટી પડવી.
અંગ(ના)શરીર,શરીરનો
ભાગ.
મુળીઉં(ના)મુળ, જડ.
વહે=બાકુ.કાણું, છિદ્ર.
ચુસે(ક્રિ)સોસે,રસ ગળે
નરી(વિ)એકલી.
પાંદડાં(ના)પાંતરાં.

કળી(ના)ખીલ્યા વગ-
રનુ ફુલ.
બતાવું(કૃ)દેખાડું.
વાવીએ(ક્રિ)રોપીએ.

પાઠ ૪૯ મો.

લાગલાગટ(અ) રોજ,
રોજ, પાચ સાત દી
વસ સામટા.
ખસખસ= અફીણના
ફુણગે(ના)સણગો(બી,
ડળીએ(ના)ડાળીઓ.
સીંચીએ(ક્રિ)રેડીએ.
સમજશે(ક્રિ) ધ્યાનમા
ઉતરશે, ઠસશે.

પાઠ ૫૦ મો

વેહેળો (ના)નાની નદી;
નાળુ ઝરો.
તેડે=તીરે, કીનારે,કાંઠે.
ઉપકાર(ના)પાડઆભાર
ચટકો(ના)ડંખ. (ર.
બદલે(ના)અવેજ પાડ
આભાર(ના)માન,પાડ
ઝાંપ(ના)જાળ,ફાંદા (ન.
તણાતી(કૃ)ખેંચાતી.

દયા(ના)રેહેમ,મેહેર.
વળગીને(કૃ)બાઝીને.
દિવસ(ના)દહાડો,દીન.
ઝટ(અ) જલદી,તુરત.
ચુકવું(ક્રિ)ભુલવું,વીસરવું
પરમેશ્વર(ન) ઈશ્વર

પાઠ ૫૧ મો.

ડાંગર(ના)ભાત.
ક્યારડા(ના)પાણીભરા-
વવાના ખાડા,ક્યારા.
પરાળ(ના)ભાતનુઘાસ
ઝાલા(ના)ફોતરાં.
ચોખા(ના) ડાગરમાંથી
નીકળેલા દાણા.
તરૂ(ના) નાનાં નાનાં
કુમળા છોડ.
બીજાક્ષર(વિ) બગાજ,
બીજ (કાચીકેરીજેવા.)
દાણા(ના)અનાજધાન્ય
ખંખેરે(કૃ)ઝાપટી.
ઝાડે(ક્રિ) વાદઈકસતર,
કાહાડે, ઉપજે.
નીપજાવે(ક્રિ)પકાવે.
ખેડુત(ના)ખેતીકરનારા

કરનાર(વિ)મનાવનારે
ભારે(વિ)મોટો, ઘણો.

પાઠ ૫૨ મો.

માંજરી(વિ)ભુરા ડોળા વાળો.
ઘીઆળુ(વિ)ઘીએ ચોપડેલું, ઘી ઘાલેલું.
તલપ(ના)ડાકુ.
તીણું(વિ)અણીવાળુ
લુખું(વિ)ઘી વગરનું.
ચોખ'(વિ)સમજણવાળી, અક્કલવંત.
વેર(ના)દુસમનાઈ ખાર
હળવે(અ)ધીમે, આસ્તે
સુઝે(ક્રિ)દેખાય જણાય
તરત(અ)જલદી.
બિગાડ(ના) નુકશાન.

પાઠ ૫૩ મો.

બીકણ(વિ)બીએ એવો નરમ, પોચો.
અજાણ્યું(વિ)પારકુ પરદેશી, કોઈ દહાડો જોયલું નહી તે.
સોડ(ના)બાજુ,પાસે.

સામું (અ) તરફ.
બાઝી(કૃ) વળગી.
ગભરાયો(ક્રિ)અકળાયો
કાદવ(ના)કીચડ.
ઉઠાડ્યો(ક્રિ)ઉભો કર્યો.

પાઠ ૫૪ મો.

દરિઆ=સાગર, સમુદ્ર.
અગરીઓ(વિ)મીઠું પકવનારે.
રાશ(ના)મીઠાના ઢગલા
ક્યારા(ના)નાના ખાડા.
અગર(ના)મીઠું પાકે તે જગા.
ઉમગડવું(ક)સાંભરીલેવું
કાંઠે(ના)કીનારે.
પડ(ના)પથ્થરે.
ઢગલા(ના) ગંજ.
મટોડી(ના)ચીકણીમાટી

પાઠ ૫૫ મો.

પ્રમાણે(અ) રીતે.
ભણીગણી=લખીવાંચી હોંશીઆર થઇ.
કોથળો(ના)પાયમણનો બોજો.
ઓહો(અરે! વાહ!

શેરી(ના)કુળીઉ મોહોલો
નાકે(ના)છેડે,છેવટે.
મેડીઓ(ના)માળ.
બાગ(ના)વાડી.
એકીવારે(અ)એકદમ.
મેલેલા(કૃ)મુકેલા.
સેહેલથી=થોડીમેહેનતે
ડાહ્યા=શાણા,સમજુ.

પાઠ ૫૬ મો.

પંથ(ના)મતો. ધર્મ.
ખર(ના)ગધેડો.
પાણ(ના) પથર.
એંધાણ(ના)નિશાની.
લહિયો(વિ)સારા અક્ષર નો લખનારો,બામિણો, જાણીતો.
છેદાય છે(ક્રિ)ઘસાય છે.
પંડીત=વિદ્વાન, લાહેર.
નીપજે(ક્રિ)થાય, બને.
ગાઉ(ના)કોસ.
કપાય(ક્રિ)મટે દુરથાય,
અભ્યાસ(ના) મહાવરો.
કાયર(અ)હેરાન,દુખી.
આળસ(ના)સુસ્તી.
તોલ(અ)વજન.

(કવીતાની સમજુતી.) (૧૩.)

માણસ ભણતાં ભણતાં વિદ્વાન થાય અને લખતાં લખતાં સારા અક્ષરનો લખનારો બને; તેમ રોજ જો ચચાર ગાડિ ચાલ્યાકરે તો લાંબો રસ્તો હોય તે પણ કપાઈ જાય. (૧) પોપટ જેવા પશુ પણ શીખવ્યાથી શબ્દ બોલતાં શીખેછે; તો કાયર થઇને જે માણસ ભણવાથી આળસ કરે તેને ગધેડા જેવા જાણવા. (૨) કુવાઉપરના જે કાળા મોટા પથરા, તે રોજ પાણી ભરવા જતાં દોરડાના ઘસારાથી ધીમે ધીમે ઘસાઈ જાયછે, એ નિશાનીનો દાખલો લેઓ. (એટલે એ પથરા ઘસાયછે તો એમ તેવા કોઈ મુરખ માણસ હશે ને તે મેહેનત લઈ શીખવા માંડશે તો તેને શું નહિજ આવડશે! ના, આવડશે. (૩)

પાઠ ૫૭ મો.

જંગાલ=ત્રાંબાનો કાટ.
જસત } સફેતમેલા રંગ
સીસુ } ની ધાતુ.
કાટ (ના) કીટ.
દીઠામા(કૃ)જોતામાં.
નરી=સ્વચ્છ, ચોખી.
જવલ્લે(અ)કોઈ વખત, કદાચ.
દેવતા=અગ્નિ, વસ્તેવ.
ગાળે(ક્રિ)પીગળાવે.
ચોખાં=સાફ, સ્વચ્છ.
ભારે(વિ)વજનમાંઘણી
ચળકતી(વિ)ઝળકતી.
માંજીને(કૃ)ઘસવાળીને
ઝાંખુ(વિ)તેજવરગનું
નરમ (વિ) પોચું.

પાઠ ૫૮ મો.

ગદીઆણો(ના)૧૬વાલ અડધા તોલો.
ઓગળવું (ક્રિ) પીગળવું
વરક(ના)સોના રૂપાના છેક પાતળાં પાના.
પતરાં(ના)ધાતુનેટીપીને પાતળાંપાના કરેલાતે
ટીપી (કૃ) ટપેરી.
રજ(ના)રજકણ, કણી.
તાવ(ના)આખો કાગળ.
ચિકાશ (ના) ચીક.
વાળ(ના)બાલ,નામાળા
મસ(વિ)ઘણો, બહુ.
તાપ (ના) ગરમો.
આંચ(ના) ઝાળ.
યાદ (ના) ફેહેમ.

પાઠ ૫૯ મો.

ડોસો(ના)ઘરડોમાણસ
અચંબો (ના) નવાઈ.
છેડવું(ક્રિ)અડકવું,ખાઝવુ)પુરો(વિ)બરાબર.

સંપ(ના)એકમત, એક દીલ.

કને(અ)પાસે,સોડે.

બારી(ના)બચકી.

મંગાવીને=અણાવીને.

કારણ=સબબ, મતલબ

બળ(ના)જોર, કસ.

સંપસંપીને= હળીમળી ને

નબળા(વિ)કમજોર.

પાઠ ૬૦ મો.

ટીખળી(વિ)અટકચાળું ટીખળ કરે એવું.તોફાન

અટકચાળા(વિ)આડા. વવળાટવાળાં·

અડપલાં(વિ)અટકચાળાં કામ.

નિરાંત(ના)ચેન સુખ.

ગલોફું (ના)ગાલ, ડાચા

ભુસકો(ના)કુદકો.

માંકડાં(ના)રાતામોંનાં. વાંદરાં.

વગડામાં (ના) વનમાં.

ઉઘાડાં(વિ) ખુલ્લાં.

ચીડાય(ક્રિ) ખીજવાય.

વિંટાળીને(ક્રિ) લપેટીને.

લટકાવીને=ટીંગાવીને.

પાઠ ૬૧ મો.

બાપડીઓ (ના) બીચારી.

ચંડાળ(વિ) પાપી દુષ્ટ.

શાહેદ(ના) શાક્ષી.

ઇનસાફ(ના)ફેસલો

અર્ગે(ના)દાવ, ફીકર.

દશા (ના)હાલ, હવાલ.

ગળેપડુ (વિ)ચાઇપડું, લુચ્ચી પસરૂ.

બહવાઃ(ના)વડાલડી.

જખ્માઓ(ના) ઘાઇઓ.

ફર્યાદ(=અરજ,રાવદાદ

કડકા (ના)ભાગ કકડા.

બરાબર (વિ) સરખા.

હુકમ(ના) ફરમાસ (ગી

છાનાંમાનાં (વિ)મુગીમુ-મુમેમુમ(ચાટચાંટા.

ઉઠાવુ(ક્રિ)ગોડું,મુકું.

ખરી(વિ)સાચી,ખૂદ.

હવાલેકર્યા=સોંપી આપ્યા,તપાસી આપ્યા.

પાઠ ૬૨ મો.

વેળા(ના)વખત,સમય.

અઠવાડીયુ(ના)આઠદા હાડાની મુદત.

ધ્યાન(ના)ચીત્ત. સુરત.

અંગ્રેજ=ગોરાલોક,ટોપીવાળા,સીનોર.

પાઠ ૬૩ મો.

પોહોર(ના)ત્રણ કલાક

મહિને(ના)૩૦દાહાડા.

આથમે=અસ્તપામે, ઘેરજાય.

મધરાત=વચલી રાત.

પખવાડીઉ(ના)પંદર વાડીઉ.

પાઠ ૬૪ મો.

વા (ના)પવન.

શીશી(ના)કાચની નાની બાટલી.

વીંજણો(ના)પંખો.

વાયરા(ના)પવન,વા.

બફારો.(ના)પસીનો,પર સેવો.

પવન(ના)વા, વાયરો.

વાસીને=દઇને ઢાંકીને.

લોટો(ના)કળશીઓ.

થીર(વિ)હાલેચાલેનહી જેએકુની એકજ જગ્યાએ રહે તે.
બોળ્યું(કૃ) ડબોળ્યો.
બદલે(અ) ઠેકાણે.
દબાવી(કૃ) બોળી.

પાઠ ૬૫ મો.

લેહેરે(ના)રમળ,ઝીસોટા.
ગતિ(ના)શકિત, બળ.
ખુજવું(કૃ)હાલવું.ડાપવું.
પ્રવાહી(વિ)પાણીજેવા નરમ.
જુગતી(ના)તદબીર,હીકમત.
નાદ(ના)અવાજ,સાદ.
ઇશારત(ના)ચિન્હ,નિશાની, સાન.
સાદ(ના)અવાજ.
કુંડાળાં=ગોળ ચકરડાં.
ઉપરાઉપરી(વિ)એકપછી એક.
છેટે (અ) આઘે,દુર.
[illegible](વિ)હરેક,મુકરર [illegible].

અથડાય(ક્રિ) અફળાય.
ઘાટ(ના)ડોળ, (ઘડીને કરેલી બનાવટ.)
બેહેરા(વિ)કાને સાંભળે નહી તે.
ઘરડપણ(ના)બુઢાપણ.
જન્મ બેહેરા(ન)જન્મે ત્યારથી બેહેરા.
મુગ (વિ)મોહોડે બોલી શકે નહી તે.

પાઠ ૬૬ મો.

ટાટ(ના)શણનું કાપડું.
કાગદી(ના)કાગળ વેચનારો.
ઘુંટવું(કૃ)મોહોરો દેવા, સાફ લીસુ કરવું.
બેગ(ના)ઝાડી.
ઘા (ના)થાપો, દસ્તો.
તા(ના)તાવ, આખો કાગળ.
સાહેબખાની(ના)ઊંચા સાહેબ લોકોને વાપરવા જેવા.
ડોવાહેવું(કૃ) ડબોળવું. બોળી કાઢવું.

તાવ(ના)આખો કાગળ
કુટકડી(ના) કુટકી.
ચાળણી(ના) ચાળણી. ઝીણા ઝીણા વેહેવાળુ ધાતુનું વાસણ.
પલાળી(કૃ)ભીનાળી.
સફેદ(વિ)ધોળુ,ઉજળુ.
ઠરીને(કૃ)બંધાઈને.
કકરા(વિ)ચરબડા (હાથ ફેરવીએ ને લીસા લાગે નહી તે.)
ઝીરા(ના)સાફ ઘુંટેલા.
ઊંચા(વિ)સારા,કીમતી.

પાઠ ૬૭ મો.

મૂર્ખાઈ(ના) બેવકુફાઈ.
દેશાવર(ના)પરદેશ,દેશાંતર.
ફાળ(ના)ધાશકો, ફિકર.
ઝળઝળીઆં(ના)આંસુ
ઠોઠમોઢ(વિ)મૂરખ, અણઘડ.
અભણ(વિ)વગર ભણેલો. મુર્ખ.
નામુ(ના)નામ, હકૂતરી કામ.

મથાળુ=ઉપલો ભાગ.
ધણી(ના)નર,માટી.
ઠેઠ=છેક, નાકેસુધી.
રોવા(ના)રડવા.
માઠી=ખરાબ મુવાની
ખબર(ના)સમાચાર.
સંદેસો.
ઉકેલોને(કૃ)ફોડોને.
રુઓછો(ક્રિ)રડોછો.
પછવાડેથી(અ)પાછળ-
થી, પછાડીથી.
પસ્તાવો(ના)અફસોસ

લાજી(કૃ) શરમાઈ, લ-
જવાઈ.

પાઠ ૬૮ મો.

અભિમાન(ના)હંકાર.
નિશાની(ના) એંધાણી,
ઇશારત.
સરદાર=સરદાર ઉપરી
અસાર(વિ)સાર નહી.
તે નઠારૂ.
રાય(ના) રાજા.
વેહેમ(ના)શક,સંદેહ.
ઉર(ના)દિલ,મન.

બકવું(કૃ)લવવું,લવારો.
કરવો.
સારઅસાર(વિ) સારી
નઠારી વાત, સારૂં ન
ઠારૂં કામ.
અક્ષર(ના)હરફ, દસ્કત.
અપાર(વિ)ઘણોજ જે
નો પાર નહી.
જગ(ના)જગત,પ્રથ્વી
વડી(વિ)મોટી.
શીખામણ(ના)ફાયદા-
ની વાત.

(કવિતાની સમજુતી.) (૬૪)

મૂરખને માથે કાંઈ સીંગડાં ઉગાંને તેની નિશાની હોતી નથી પણજેને સારા નરસાનું કશું ભાન નથી તેનેજ મુરખ સમજવો (૧)જેનેએક હરફ પણ લખતાં વાંચતાં આવડે નહી (કાળા અક્ષરને કુટામારે,)ને મનમાં અહંકાર ઘણોજ રાખે તેવા માણસને પ્રથ્વી ઉપર બધા મુરખાઓનો સરદાર સમજવો.(૨) મોટી મોટી વેહેમ ભરેલી ઘણી વાતોનો તે લવારો કરે,પણ તે મુરખનો રાજા કહેલી શીખામણ સાંભળતોનથી(૩)

પાઠ ૬૯ મો

વેતરૂં=મેહેનત,મજુરી
આળોટવું(કૃ) ગોળાંટ
ખાવાં, ગબડવું.

અમીર(વિ)મોટામાણ-
દાબડો(ના)ખાડો. (સ.
ધીરજ=સબુરી, શાંતી.
ખમી=સહી,સહનકરી.

હઠે(ક્રિ)પાછું ફરે, ડગે,
હારે,
મરજી(ના)ઇચ્છા,ખુશી
દેખાદેખી(કૃ) જોઇને

ડોક(ના)ગરદન,ગળું
ભાર(ના)બોજો.
બાજ(ના)ગરમ.
સીધી(વિ)પાધરી.

પાઠ ૭૦ મો.

ઉલું(ના)ધેલો.
વ્યાજ(ના)ગભગર,પૈસા
દાર.
પૂરૂં=ભરા ભરપેટભરીને
ભોડાવ(ક્રિ)મુકાવમેલાવ
દેખાવે(ક્રિ)જણાવો.
ખોતરતે(ક્રિ)મોતનો.ખ
ણનો.
બી.(ના)કારણ,મરમ.
ધન(ના)પૈસા,દોલત.
ચરૂ(ના)તાંબાનો એકડા-
વાળો દેગડો.

પાઠ ૭૧ મો.

શેતુર(ના)એક જાતનો
મેવો પીપરના આકારનો
થાવછે.
ભરખવું(ક્રિ)કેનું ઉનું.
મશીદીઆં(ના)રેશમી
લુગડાં.
રેશમ(વિ)રેશમી.

પતંગીઉ=એક જાતનો
જીવડો.
ગજીઆણું(ના)ગજપ
નાનું રેશમી કપડું.
તાતણો(ના)તાર.
મુગટ(ના)તાર ણ વાળાં
હલકા અને બારીકાં.
મશરૂ(ના)રેશમી કપડું.
કોશેટો=ગોળ લાંબી દડી
હીર(ના)રેશમ.
કીડા(ના)નાના જીવડા.
ભાત ભાતના(વિ)જાત
જાતના.
કીનખાબ(ના)કસબ-
નાખેલા વાળું રેશમના ઊ
ચું કપડું.

પાઠ ૭૨ મો.

આખલો(ના)ગોધો.સાંઢ
મચ્છર(ના)ગણ ગણતો
જીવડો.
માતેલો(વિ)જબરો, ધ
રાયલો મતવાલો.
નબળો=કમજોર, લુલો.
સાંઢ(ના)આખલો ગોધો

આંટો(ના)ચક્કર,ફેરો.
તોબા(ના)કાયર,કંટાળો.
તુચ્છ(વિ)હલકો. નીચ.
અહંકાર(ના)અભિમાન
ઘરાસને(ક્રિ)તરપતથઈને
ગણ ગણતે(ક્રિ)ગુણગુ
ણ કરતો.
નીચ(વિ)હલકો, તુચ્છ
જબર(વિ)જોરાવર.
પલક(ના)પલ, ક્ષણ.
કચર(ક્રિ)કચડી,ખુંદી.
પછાડે(ક્રિ)અફાળીને ઝીંકે.
વેદના(ના)દુઃખ,પીડા.
ગાંડે(ના)ઘેલાનો, ઘેલો.

પાઠ ૭૩ મો.

કરોળીઓ(ના)જાળમાં
રહેનારો જીવડો.
હરાવવું(ક્રિ)હંફાવવું,
જીતી લેવું.
બેડકવું(ક્રિ)છાકી જવું,
વધારે બોલવું.
જાળું(ના)ફાંદો,ફાંસો.
જીતવું(ક્રિ)જીતી લેવું.
હરાવવું.
ફુલાઇ=અહંકારે ભરાઇ

શેર(ના)૪૦ પૈસાભારનું વજન.
સાંઢીઓ(ના)ગોધો,સાંઢ
બરોબરી (વિ) સરખા સરખી,હરીફી.
ગર્વ(ના) અહંકાર.
હસવા(ક્રિ)મજાકકરેવા
નજ(અ)નહીં, ના
ફાંફા(ના)ખોટીમેહેનત, વેતરા.
અટવાટો(ક્રિ) આંટીમાં આવતો.
જીતનાર(ના)જીતીલેના ર)ફતેહ પામનાર.
કેવળ=બીલકુલ,તદન.

પાઠ ૭૪ મો.

કોમળ=નાજુક, કુમળું.
રમુજી (વિ) ખુશલાગે એવું
ચંચળ(વિ)હોંશી આર.
પટા(ના)લીસોટા,કાપા
રૂવાંટા(ના)ઝીણાંઝીણાં બાલ.
ચતારો=ચિત્ર પાડનાર

પાઠ ૭૫ મો.

છેતરવું (ક્રિ) ઠગવું.
પાપ(ના)નઠારૂકામ, નઠારાં કામનો દોષ.
દડિઓ(ના)પડીઓ.
ચુકવવું(ક્રિ)ખસેડવું.
સંતાડવું(ક્રિ) છુપાવવું.
કરડી (વિ) આકરી,સખત.
નાત=જમણવાર, વરો.
બગડ્યું(ક્રિ)તપતજરાયો
સરત(ના)નીશા. ધ્યાન.
છેતરાઇ(ક્રિ)ઠગાઇ.
વાહાલી(વિ) પ્યારી.
નાનપણ(ના)બચપણ

પાઠ ૭૬ મો.

ઘડી (ના)૨૪ મિનિટ.
પળ (ના) લેહેજો.
તરેવું(ક્રિ)અતરંગરેહેતું
મંદિર=દેરૂં, દેવસ્થાન.
ટંકોટંક(વિ)માથા સુધી.
જોશી=જ્યોતિષ વિદ્યા જાણનારા.
ડુબીજવું(ક્રિ)બુડી જવું
કોષ્ટક(ના) કોઠો.
માપ=ભરત,પરમાણું.

વાપરતાં (ક્રિ) કામમાં આંણતાં.

પાઠ ૭૭ મો.

ભારે(વિ કીમતી,મોંઘી.
મોહોર(ના)પંદરરૂપીઆની કીમતનો જુનો સોનાનો શિક્કો.
કસબ=જર. કીનખાબ
પાજવ(ના) કોર.
વેઢ (ના) વેળીઓ.
કદોરો(ના)કેડે ઘાલવાનું ઘરેણું.
કીમ્મત(ના)મૂલ. ભાવ.
ઉઠે(ક્રિ) ઉચકાય.
સુંદર (વિ) સારાં, મઝાનાં.
કંઠી=સોનાનીસાંકળી.
તાલેવર (વિ) પૈસાદાર.
તોઇ (ના) કોર.

પાઠ ૭૮ મો.

નાખુશ (વિ) દલગીર.
ટટાર વિ.સીધો, પાધરો.
ખુશી(ના)હરખ, સંતોષ
નાખુશી(વિ) દલગીરી.
પોતીકા (સ)પોતાના

પાઠ ૭૯ મો.

બાચ્યા(ના) માનઓળખવાની સમજ.
ભાન(ના) સમજ અક્કલ
શા(અ) વાસ્તે કેમ? શાને માટે?
પુણ્ય(ના) ધર્મ, દાનનું આશીષ.
કશું=કંઇ પણ, જરાએ.

પાઠ ૮૦ મો.

કાંચળી(ના) કાપડું, બાપડીનું ચોળી જેવું પેહેરવાનું કપડું.
પીયર(ના) બાપનું ઘર
મોસાળ(ના) મામાનું ઘર
હેત(ના) પ્યાર, ચાહના.
હરખ(ના) ખુશી આનંદ
ઠેસ(ના) ઠોકર, ખત્તા,
પલળી(ક્રિ) ભીનાઈ.
બગડી(ક્રિ) ખરાબ થઈ.
રીસ(ના) ગુસ્સો, તામસ.
ઉતરી(ક્રિ) નરમ પડી.
વાંક(ના) તકસીર, ગુન્હો.
બાપડ(વિ) બીચારી, ગરીબડી, રાંક.

પાઠ ૮૧ મો.

નિંદે(ક્રિ) બદબોઈ કરે.
બળવંત(વિ) જોરાવર.
કલેશ=કજીઓ, કંકાસ.
હળીન(કૃ) હળીને રેહેનારા
સંપી= સંપ કરી હળીમળી.
સુખચેન=મજા. સંતોષ
શોક=દલગીરી પસ્તાવો.
ઘટે(અ) ઓછો થાય.
લેશ(વિ) જરા, જગાપણ
ગીતો(ના) ભાવ ટીઓ રાગ કાઢીને ગાયછે તે.

(કવિતાનો સમજુતી.) (૧૫.)

આપણે બંનો ભાઈ ને બેહેન હળી મળીને સંપથી રમીએ તો ઘણું સુખ થાય. લઢી વઢીને કંકાસ કરીએ તો જીવને ઉચાટ થાય. આબરૂ ઓછી થાય, ને વળી લોકો પાછળ બદબોઈ કરે.(૧) જે આપણો બાપ (ઈશ્વર) મોટો જોગાવરછે, તે ઈશ્વર હમે સદા હળીમળીને રેહીએ એવું જ કર, કે જેથી નિરંતર સુખમાં દહાડા જાય, અને કોઈ દહાડો જરાપણ કજીઓ કંકાસ થાય નહીં(૨) જે છોકરાં એક બીજા સાથે હળીમળીને રેહેતા હોય, તે કોઈ દહાડો સામા સામાં લડે નહી, તેઓ સાથે રમી જમીને ગીતો ગાયછે, તેથી તેમની મા મનમાં ઘણી ખુશ થાયછે(૩)

પાઠ ૮૨ મો.

[illegible](ના) ચીંથુંટીયાં.
ધુમર(ના) ધુમ્મસ, રજ.
ઝમકું(ના) બખાળું.
બરફ(ના) ઠરીને બંધાઈ ગએલું પાણી.

કરા(ના) હવામાંથીછૂટું પડીને બંધાયલુંપાણી
રૂપ(ના) ડોળ, કાનતી.
ઢીંગ(ના) માટીની ગાગર કે મોરીઆનોભાગેલો નીચલો ભાગ.
વરાળ(ના) બાફ, શેવાળ.
તાસક=ઢાંકણું, ધાતુની રકાબી.
ગગન(ના) આકાશ.
ઠાર(ના) ઠંડ, હીમ.
વેગળાથ (અ) આઘેથી
ઝાકળ(ના) મરદી, ઓસ

પાઠ ૮૩ મો.

મધ્ય=વચલા,વાંધાના, સાધારણ.
પુષ્કળ(વિ) ઘણું, બહું.
ડામ(ના) ડીંના ચપકા.
બરડો(ના) પીઠ, વાંસો.
સાંધા (ના) કટકા.
પાંસળીઆ(ના) પાસા તરફની હાડકાંઓ.
ટેકોટેકાને(અ) અધિર્ના ને, ટેકો દેઈને.
જડબુ (ના) ડાચું.
ઝેરી(વિ) ઝીખવાળુ.
થેલી (ના) કોથળી.
ભેળુ (વિ) સાથે.
જખમ(ના) કરડેલીકેવા ગેલા જગો.
પસરે (ક્રિ) ફેલાય.
ઘટતા(વિ) લાયક, જોઈએ તેવા.

પાઠ ૮૪ મો.

સિંહ (ના) જનાવરોનોરાજા, મેટું ચોપગુ પશું.
જીવદાન=નવોજન્મ.
મહારાજ(ના) મોટારાજા રાજાધીરાજ.
કાલાવાલા (ના) ખુશામત, વારેવારે કરગરીને કહેવુ તે.
સામર્થ(ના) જોર, બળ.
છાંયે(ના) શીળે, ઓળે.
દોડાદોડ (ક્રિ) દોડ ધામ, નાસા નાસ, ઢીંગા મસ્તી
ગુનો(ના) અપરાધવાંક,
માફ(ના) ક્ષમા જવા દેવું [તે
ચાકરી(ના) સેવા.
ટાળીશ(ક્રિ) મટાડીશ.
શેખી=પતરાઈ, વડાઈ
વન (ના) રાન, જંગલ
ગરીબડા=કંગાળ, રાંક.
ઘેલે(વિ) ગાંડો, નાદાન.

પાઠ ૮૫ મો.

હાજર(ના) તૈયાર.
તરણું(ના) તખલું.
વળાવશે (ક્રિ) કરશે.
દાસ (ના) ચાકર, સેવક.
જાળ (ના) ફાંદો.
છુટાયું(ક્રિ) નીકળાયું.
અકળાયા(ક્રિ) ગભરાયા.
બૂમ (ના) પોકાર, ઘાંટા.
બદલો(ના) અવેજ, પાડ.
કાતરી(ક્રિ) કરડી.
પ્રસંગ(ના) વખત સમય

પાઠ ૮૬ મો.

સાંઠીયા=કરાંઠ, સોટીઓ
રેસા(ના) દોરે કૂચાં.
બેગા(ના) કાઠા, કરચાં.
સુતળી(ના) સણના રેસાની દોરી.
ટાટપટી=સુતળીનીટાટડી.

દીવાશળી (ન) દીવા ક-
રવાની સળી.
માણસ પૂર (વિ) માણ-
સ જેવડા. માથોડા પૂર
ઝાઝા (વિ) ઘણાં, બહુ.
ઊપાડી (ક્રિ) ઊચકી.
મરડીને (કૃ) આમળીને.

પાઠ ૮૭ મો.

શિયાળના (ન) શિયા-
ળનાં બચ્ચાં.
ભુગળાં (ના) નળાં.
વાઠ (ના) શેલડી ઉગે
લી તે જગો- ખેતર.
પોલ (ના) ખોલ, ગુફા,
અંધેર.
અંધેર (ના) અંધિયેર.
મેદાન (ના) લાંબાં પો-
હોળી- ખુલ્લી જગો.
ચોરીથી (ના) છુપકીથી.
ટોળું (ના) જથ્થો.
મુએલાં (કૃ) મરી ગએલાં.
કુકડા (ના) મરઘાં.
નુકસાન (ના) બિગાડ.
[illegible]ાન (વિ) બેખબાં.

પાઠ ૮૮ મો.

લોભીઓ (ના) લાલચુ
માણસ.
જમણવાર=ન્યાતવરો.
પડપુછ (ના) તજવીજ,
તલાસ.
લાભ (ના) ફાયદો. નફો.
તપેલાં (ના) પાતેલાં.
સંભાળી (કૃ) સાચવી,
તપાસી.
વિયાય (ક્રિ) જણ્યાં.
બચ્ચાં (ના) છોકરાં.
ભૂલથી (ના) ગફલતથી

પાઠ ૮૯ મો.

ધુતારા (ના) ધુતાલેનારા,
સમજાવીનઈજનારા.
નાદાન (વિ) ઘેલો, અણ-
સમજુ.
આદમ (ના) માણસ.
ફરીને (અ) બીજીવખત
નાત=જમણવાર, વરો.
ખપ (ના) જરૂર, કામ
ચુપ (ના) મુગો, અબોલો
વસત (ક્રિ) રેહેતા.

પાઠ ૯૦ મો.

ફેર (ના) તફાવત ફરક.
ભીંડી (ના) શણને મળતી
જાત.
વાણ (ના) ભીંડીના રેસા
ના દોરી.
ગરીબ (વિ) પૈસા વગર-
ના, રંક, નિર્ધન.
ટકાઉ (વિ) મજબુત

પાઠ ૯૧ મો.

ખુંધ-ઢેકા, મોટો ટેકરો.
રણ (ના) રેતાનું મેદાન.
રેતાળ (વિ) રેતીવાળી.
ચરબી (ના) જનાવરના
ચામડાના પાતળા પડ-
માથી જે ચીકણી ઘી
જેવી વસ્તુ નીકળે તે.
સંદેશા=સમાચાર, કેણ
પોષણ (ના) ગુજરાન.
મુસાફર (ના) ગાડીએ કે
પગે ચાલતા એક દેશ-
થી બીજે દેશ જવું તે.
સાંઢણી (ના) ઊંટની માદા
(ઝડપથી ચાલનારૂં
ઊંટ.)
તરેહવાર=અનેકરીત
નું, ઓર તરેહનું.

ઝડપ=તાકીદ,ઉતાવળ.
બાવળીઓ(ના)બાવળ-
ના કાંટાનું ઝાડ.
સંકડાઇ(કૃ)સંકોચાઇને
દબાઇને.

પાઠ ૯૨ મો.

વનસ્પતિ(ના)લીલોતરી
વેલા(ના)ભોંપર પથ
રાતો છોડ.
બટાટા(ના)આલુબડા.
તાંદળજો= તાંદળીઆ
નીકેચોલાઇનીભાજી.
સુરણ=એક જાતનોકંદ
મેથી(ના)મેથીનીભાજી
રતાળુ=એકજાતનોકંદ.
તળવું(ક્રિ)તેલમાં વઘા-
રવું.
પોઇ(ના)પોઇની ભાજી
સકરીઆં(ના)મીઠાકંદ
અળવી = અળવીની
ભાજી.
બાફીને(ક્રિ) પાણીમાં
રાંધીને.
કુમળા=નરમ, સુવાળા.
ચડે(ક્રિ)પકાય,રંધાય.

પાઠ ૯૩ મો.

સેકટો(ના) સરગુઓ.
અગથિઓ(ના)અગથિ
આના ફુલનું ઝાડ.
કડો=કડાના ફુલનુંઝાડ
લીલવા(ના)મીચદાણા
ફોલીને(કૃ) છોલીને.
સુધાં(અ) સાથે.
રીંગણાં(ના)વેગણાં.

પાઠ ૯૪ મો.

પાર(ના)સામોકીનારો.
માછી(ના)ઢીમર માંછ-
લા પકડનારો.
સઢ(ના)ખાદીઓ બાંધી
સાકટી સાથે સીવીને
વાહાણ ચલાવવા
સારૂ બાંધેલી તે.
ખારવા(ના)ખલાસી.
મછવો(ના) નાનીહોડી
હંકારવું=પાણીમાં ચ-
લાવવું.
સીધું=ખાવાનું, બધુ
હલેશાં(ના)ચાટવા.
સામાન(ના) ચીજો.
તોપ(ના)મોટી બંદુક.

ચાદરો=ખાદીનીપીછોડી
ભાગ્યે=મુશકેલાઇથી
સમાઇ(ક્રિ)માઇ,

પાઠ ૯૫ મો.

રીંછ(ના)બીયામણું બા
લવાળુ જનાવર.
બિયામણું(વિ)ભયંકર.
મધમાખ(ના)મધકરના
રી માખી.
મધપૂડો(ના)મધ માખ
નો પૂડો.
મજબુત(વિ)જોરાવર.
ભાવે(ક્રિ)સ્વાદ લાગે.
રાની(ના)જંગલમાની.
ભીંગ (ના) કમળની.
ચટકા(ના)ડંખ.

પાઠ ૯૬ મો.

બચરડીને(કૃ)ઉચરડીને
જવલે=કોઇ વખત.
ભમતાં (કૃ)ભટકતાં.
થાક(ના)મેહેનત,શ્રમ.
પીઠ(ના)વરડા,વાંસો.

પાઠ ૯૭ મો.

હળકી=થોડી [illegible]

મળવણી(ના)મેગ.
કંસારા(ના)ધાતુનાંવાસણ બનાવનારા.
કલાઈઘડા(ના) કલાઈનાંવાસણબનાવનારા.
ઘાલી(કૃ)રાખી.
વાળીએ(ક્રિ) મરડીએ.
દોહણી(ના) કળશીઓ, છાસની તામડી.

પાઠ ૯૮ મો.

ગોળીઓ(ના) સીસાની બખોટી.
છરા(ના)નાનીનાનીશીસાની ગોળીઓ.
બંદુક(ના)નાની તોપ.
કાંતીલોઢું=ચીનાઈ લોઢું
વોહોરા(ના)ફેરાલેકા.
કાંસુ(ના) એક જાતની બરડ ધાતુ.

પાઠ ૯૯ મો.

રત(ના)મોસમ.વખત.
કુંપળ=ફણગો, અંકોર.
મોહોર (ના) આંબાનાં ફુલ.
ટેટી(ના)ખડબુચાં.
આંબાગાળો=કેરીગાળો કેરીનો રસ કાઢીને જમવાસારૂ ભાઈબાંધું જમવા તેડવાંતે
તરબુચ(ના)એક જાતનું રસદારબુગા કોળાજેવું મીઠું ફળ.
કલેલ(ના)ચેનબાજી.
ટહુકા(ના)મધુર શબ્દથી બોલવું તે.
રાએણ(ના)લીંબોડીના જેવા મેવા.
બફારો(ના)પર્સાનો.
કોયલ(ના)કાળુ મધુર રાગનું પક્ષી.

પાઠ ૧૦૦ મો.

ઘમઘોર(વિ)ચડી આવેલું તે, ઘેરાઇગયલું
વીજળી(ના)વીજ.
ચમકારા(ના) ઝમકારા.
કડાકા(ના)અવાજો.
ગર્જના(ના)ગડગડાટ.
કાટકો(ના)મોટો અવાજો.
પુર(ના)ભરતી,રેલ, પાણીનું આવવું.
હેલી(ના)ઝડી. વરસાદ બે ચાર દિવસ સામટો આવે તે.
દુકાળ(ના)અનાજ પાણી નહી મળે એવો વખત, કરી મોંઘવારી.
તર(ક્રિ)તરપત થાયછે. બરાબર પલળેલી.

પાઠ ૧૦૧ મો.

કપાસિયા=કપાસનાંબી
ઢુંકવાવું=ટાઢે સીકડાવું.
કાલાં=કપાસનાં જીંડવાં.
ડગલી(ના)નાની બંડી અંગરખી.
હીમ(ના)ટાઢ ઠંડ.ઠાઠલ
તેજનો(ના)મશાલો.
સગડી(ના)કાણાં કાણાંવાળુ માટીનું દેવતા રાખવાનુ વાસણ.
કુંડાળુ=ગોળ ચકરડું.
તાપણું=ઘાસ બરોડા વગેરે કરાઠીને બળતુ
મહા મહા=ઘણું ઘણું.

પાઠ ૧૦૨ મો.

દુશમન(ના)શત્રુ, વેરી.

ચુડા=ન.પડઓ હાથે પેહેરેછે તે.
રમકડાં(ના)બાળકને રમવાની ચીજો.
ઉપાડે(ક્રિ)ઉચકે.
અટપટી(વિ) અઘરી. છુટે નહી એવી.

પાઠ ૧૦૩ જો.

છત=સીલીંગ, સંઘરો.
ભઠી(ના)દેવતાનો આરો
ગોતર(ના) અનાજનાં છાલાં છાતરાં વગેરે.
કમ વું=ગોળવું, ગુંદવું
લોંદા=લપકા, લચકો
ગોંગ(ના)ઝીણી રેત.
ચોકઠું=ચોખડો સંચો
અલગ(અ)અતરંગ હાલે નહીં એમ.
જરૂર=પરવા, દરકાર.

પાઠ ૧૦૪ મો.

કોલ(ના)કેલ, છો, કેમાટીનું પલાળીને ગારો કરેલો તે.
મટોડું=ચીકણી માટી.
આધારે(ના)આશરે.

પાઠ ૧૦૫ મો.

ખલાસી(ના)ખારવા.
વેહેરવું(ક્રિ)કરવત વતે ચીરવું, પાટીઆં પાડવાં.
કામડાં(ના)વાંસને ચીરીને બે ભાગ કરેલા તે.
કરાર(ના)લાકડાં વેહેરનારો.
મોતીઆં(ના)નેવાં આગળની લાંબી લાકડાની પાટલી.
સરડવું(ક્રિ)કામડાં ભરી લેવાં.
પકવાસા(ના)લાકડાની પાતળી ચીપો.
વળી(ના)સાકટી.
ભારોટીઆ(ના)પાટડા
લગ(ના)ગ.સાકટો.
ઢાળ(ના)નીચો ઢોળાણ.
પાદાઆં=જાડા સાકટા

પાઠ ૧૦૬ ઠો.

ઓજાર(ના) હથીઆર.
કેહોડ=લુહારની પેટી.
ગજવેલ(ના)ખરૂં લોડું.
અંન=અનાજ, દાણો.
એરણ(ના)જેના ઉપર સોની, લુવાર વગેરે ટાંપેછે તે.
ધમણ(ના)દેવતા સરગાવવાને ફૂંક મારવાની ચામડાની ગુણ.
કોશ(ના)નરાજ.
ખરડા(ના)ચાપડા.
સામાન(ના)ચીજો.
પાળી(ના)ચપ્પુ, છરી.

પાઠ ૧૦૭ મો.

ઠેઠ(અ)છેક.
સાંસા(ના)તંગી, વાંધા.
નિરાશ(વિ)ના ઉમેદ, આશાભંગ.
ગબડવું(ક્રિ)ઢળી પડવું.
સાંકડો(વિ) નાનો.
નાકાલ=છુટકો, તોડ.
નસમ (વિ)અઘરો.
અડોઅડ(અ)પાસેપાસે
ડુંગર(ના) મોટો ટેકરો.
ટેકરા(ના)નાનો ડુંગર.
ચોતરફ(અ)આસપાસ ચારેબાજુએ.
માર્ગ(ના) રસ્તો રાહ.

કદાપિ(અ)કોઈ વખત.

પાઠ ૧૦૮ મો.

તમાશો(ના)ખેલ.રમત.
ચતુરાઈ(ના)ડાહાપણ.
વખાણવું(ક્રિ)તારીફ કરવી, સારૂં કેહેવું.
અંતે(અ)છેલ્લે છેવટે.
વાળ્યો(અ)મરડ્યો.
સંકડાઈને(ક્રિ)સંકોચાઈને, દબાઈને.
સમજણ=સમજબુદ્ધિ.
હઠ(ના)જીદ,મમત.
જીવ=પ્રાણ, આત્મા.

પાઠ ૧૦૯ મો.

જીંડવાં(ના)ડવા.
રેંટીઓ(ના)રેંટ.
ચરખો(ના)કપાસમાંથી કપાસિયા સાથ રૂ જુદા પાડવાનો નાનો રેંટીઓ.
ખાદી(ના) દોટી, જાડું કપડું.
સુતરાઉ=સુતરનું બનેલું.
મલમલ(ના)ઝીણું ઊંચું લુગડું.
પોત(ના) કુમાશ.
જગંનાથી(ના)એક જાતનું ઝીણું લુગડું.
માદરપાટ(ના)સંકડ ઘટ કુમાશદાર લુગડું.
જુદા(વિ)જૂદા,નોખા.
બાસ્તં(ના)એક જાતનું કપડું.

પાઠ ૧૧૦ મો.

બિંબ(ના)કીરણ.
આકાશ(ના)ગતાશ.
કરોડ (વિ) સો લાખ.
ગાઉ(ના)કોશ.
તેજ(ના)નુર, ચળકાટ.
ઝાડપાલો(ના)ઝાડનાંઝીણાં પાદડાં
ગરમી(ના)તાપ.

પાઠ ૧૧૧ મો.

ચંદ્રમા(ના)ચાંદ,ચાંદો.
અજવાળો(ના)વાકાકાપો, આવાં. ( ))
દર્પણ(ના)આરસો.
પુનેમ(ના)પંદરમી તિથિ
અમાસ(ના મહિનાનો છેલ્લો દિવસ.
પૃથ્વી(ના)ગ્રહનું નામ દુનિઆ.
મુદ્દલ(વિ)બીલકુલ જરા

પાઠ ૧૧૨ મો.

ઘડીઆળ(ના) વખત જાણવાનો સંચો.
મધરાત(ના)અધીરાત
કલાક(ના)રાા ઘડી.
અંગ્રેજી=અંગ્રેજ લોકનું
અવર(ના કલાક.
મિનિટ(ના) રાા પળ.
ભાગ=હિસ્સો, પતી.

પાઠ ૧૧૩ મો.

આભલાં(ના)વાદળાં.
ગ્રહ(ના) સ્થિર તેજનો તારો.
ગલદર=તમામ,કસદાર
અજ્ઞાની(વિ)વેહેમવાળા ભોળા, સમજણ વગરના.
શક્તિ(ના)જોર, બળ.
સેંકડો(વિ)ગણા, હજારો.
એકાદ=એક,કોઈ પણ.
નવુંજુનું=ફેરફાર, આફત,જોખમ,ફજારેજ.

પૂછડીઆ=પૂછડીવાળા

પાઠ ૧૧૪ મો.

મેલીએ(ક્રિ) મૂકીએ.
ઓછું(વિ)થોડું, જરાક.
વરાળ=બાફ, શેવાળ.

પાઠ ૧૧૫ મો.

મેહ(ના) વરસાદ,મેઘ.
તરશે(ક્રિ)શોષે.
કૃપા(ના)મેહેરબાની
ધટેછે (ક્રિ)લાયકછે.

પાઠ ૧૧૬ મો.

સર્વવ્યાપક(વિ)બધે ફેલાયલો, બધે ફરનારો.
શ્વાસ(ના)ઉચ્છ્વાસ.
ખોળવું(ક્રિ) શોધવું.
અંતર=દિલ,ભીતર.
આકાશ=વાદળ,ગગન.
ચાસ (ના) હળે કરીને ખેતરમાં જે લીટા પાડેછે તે.

કાગી(ના) રજકણ.
વિશ્વપતિ(ના) જગતનો ધણી. પરમેશ્વર.
આસપાસ=આસેપાસે
વાસ(ના)રેહેઠાણ,મુકામ
ઘાટ(ના)વેતરણ,તાક.
તાત(ના)બાપ,ધણી.
જગત્કર્તા(ના) જગતનો બનાવનાર ઈશ્વર.
ઠાલું(વિ)ખાલીઅમથુ

(કવિતાની સમજુતી.) (૧૯.)

આપણી આસેપાસે આકાશમાં ને શ્વાસ તથા ચાસની પાસેપણ પરમેશ્વરછે, એવું મનમાં જણાયછે.(૧) આપણે ભોયતળીઆં નીચે ભોયમાં પેશી કંઈ છુપી વાત કરીને મનમાં કાંઈ ઘાટ રચીએ (દગાનો કે કોઇને મારવાનો.) તે બધુ જગતના બનાવનાર ઈશ્વર જાણેછે.(૨). એક જરા જેટલીરજ છુપાવવાને વાસ્તે આપણે ખાલી જગ્યા શોધીએ, તો કેથેપણ પરમેશ્વર વિના કાંઈ જગ્યા ખાલી માલમ પડતી નથી.(૩).

પાઠ ૧૧૭ મો.

શ્વાસ(ના)દમ,સાસ.
નાડી(ના)નાડ, ધ્વની.
મુડદુ=લોથ,લાસ,મબ.
અણસમજુ(વિ) વગર સમજના, નાદાન.

ખાતરી(ના)ભરોસા,ખાતરજમા.

પાઠ ૧૧૮ મો.

ભાવ(ના)હોંશ, ઉમંગ.
કુડી(ના) નઠારી, માઠી.
ઠાઠ(ના) ભપકો, દોર.

ઠાલો=ખાલી અમથો.
બિદ(ના)વારણ, પડદો.
આળ=તોહોમત, બટો.
છળ (ના) દગો, કપટ.
છુપાવવું=છાનુંરાખવું.
શોખ(ના) શોખામણ.

પળી(ન)ધોળા બાગ પરીઆં, સફેતી.
રૂડી(વિ)સારીમઝાની
ઠગાઇ(ના) ઠગબાજી, છાનોભેદ.
આખડેલું(કૃ)આઆખડેલું.
ડાઘ=કલંક,દુષણ,એબ
ગળી(ના)નામોચી.(એક જાતનો કાળો રંગ.

(કવિતાની સમજુતી). (૧૭).

હું તમને સુએ સારી શીખામણ શીખવું તે ધ્યાનમાં લો, પણ નઠારા લોકની નઠારી શીખામણ માનો નહી; ઉમંગથી જાણો ને છુપી વાતના ભેદ મનમાં સમજો, ને હે બાળકો એ વાતની અરે તમે મનમાં રાખો.(૧) નઠારી ચાલ ન ચાલો ને સારી ચાલ ચાલો, ને ઠગબાજીનો આળી હોય તમે મુકી દો; કોઇનું ઘરેણું રસ્તામાં પડેલું કેથે આખડેલું હોય, તે તમને જડે તો તુરત જઇને કહોકે હમને જડેલુંછે.(૨) જે માણસ કપટથી કે હીકમતે કોઇને છેતરીને વાત છાની રાખે, તો તેથી તેની આબરૂ ઘટે ને લોકોમાં કાળી ટીલી આવે; પછી જ્યાં સુધી સફેદ પળીઆં આવે (મરે ત્યા સુધી) તે ગળીનો ડાઘ કમે કરેથી છુટતો નથી, એટલે (કાળીટીલી) આવી હોય તે મટતી નથી. (૩).

પાઠ ૧૧૯ મો.

વસ્તુ(ના) ચીજ.
પ્રાણી(ના)જેને જીવ છે ને જે અહીંથી તહીં ફરી શકેછે તે.
મુલક(ના)દેશ.
સૌધા(વિ)સઘળા,બધા.

પાઠ ૧૨૦ મો.

ગળપણ(ના)મીઠાસ.
મોગરો(ના)એક જાતનું સફેત ખુશબોદાર ફુલ
ચંબેલી(ના)એક જાતનું સફેત ફુલ.
સુગંધી(વિ)વાસસોડમ
સાધારણ(વિ) વચલા વાંધાની, મધ્યમ.
સોરમ=સુગંધ,ખુશબો
પુરૂષ(ના)મરદ, ભાયડો
ભલમનસાઇ(ના)દાનાઇ માલમાઇ,ભલાઇ.
પોચાઇ(ના)નરમાસપ.

પાઠ ૧૨૧ મો.

રસળવું(ક્રિ) મટકવું.
વાણોતર(ના) ગુમાસ્તો, મહેતો.
ઉપરાણી(ના)આપેલા પઇસાની માગણી.

પીતાંબર(ના)ઊંચુ રેશમી ધોતીઉ.
જાન(ના)ગામડેજવાનો લગનનો વરઘોડો.
નુકશાન (ના) બિગાડ
હળઆં(ના)ખેતરહળવાનું. મજુરીનુ કામ
વેલા(ના)આપદા,વિપત
કાપડીઓ(ના)દોશી વાણીઓ;કાપડ વાળો.
જુજ(વિ)હલકા, થોડો.
પગાર=મુસારો મહિનો.
માલ (ના) સોદો.
વાયદો(ના) ઠરાવ. ઠરેલો દાહાડો.

પાઠ ૧૨૨ મો.

અબરખ(ના) એકજાતનો સફેત પારદર્શક પડવાળો પથ્થર.
મદારી(ના)ખેલકરનારા બાજીગર, નટલોકો.
નીસર્યા(ક્રિ)નીકળ્યા.
સોંઘા (વિ) સસ્તા.
હર(વિ)દર,અકેક,
મગન(ના)ખુશ.

લિખ્યું(ક્રિ) ગણ્યું, ગણકાર્યું.
મજા(ના)રમૂજ,ગમત.

પાઠ ૧૨૩ મો.

ગૃહસ્ત(ના) મોટા કુળનું આબરૂદાર માણસ.
સમાલવા(કૃ)તપાસવા.
ભીડાભાડ(ના) કચડા કચડી.
ચંપાઈને(કૃ) દબાઈને.
વાગેલું (કૃ) દાધેલું.
પાડોશી (ના) પાસેના ઘરમાં રેહેનારા.
ઉદાસ (વિ) દલગીર.
વાંલે(વિ) ઝાંખે, ઝખવાણે.
રજા(ના)છુટી બરતરફી
ઠપકો (ના) દોષ.
ફેરો(ના) ચક્કર, આંટો.

પાઠ ૧૨૪ મો.

સ્વર(ના) અથી અઃ સુધીમાંનો ગમે તે એક અક્ષર.
બારાખડી (ના) પદ.
તોતડા (વિ) બોબડા.

વ્યંજન(ના) કથી ળ સુધીમાંનો ગમે તે એક અક્ષર.
જોડાઅક્ષર(ના) જોડેલા દસ્કતો.
અતડું (વિ) ખરાબ, તોછડું.
શબ્દ(ના) બોલ.

પાઠ ૧૨૫ મો.

ભાન(ના)અક્કલ, સમજ.
ટેરવું(ના) ટેમુ, અણી.
અવાળુ (ના) અગાડીના ઉપલા દાંત ઉપરની સુંવાળી જગો.
સ્પષ્ટ(ના)ખુલ્લુ, સાફ.
વાક્ય (ના) બે અથવા તેથી વધારે શબ્દ એકઠા થવાથી જે ઇમારત બંધાય છે તે.
અડાડીને(કૃ)અટકાડીને
ઉઘાડવુ(કૃ)ખુલ્લુ કરવું.

પાઠ ૧૨૬ મો.

કાળજી(ના)ધ્યાન, નીઘેમાની, ચેટક.
કબૂલત(ના)કરાર, વચન.

મુચરકો(ના) કબુલાતનો લેખ. દસ્તાવેજ.
મળી(વિ)મેળવી.
વિરામચિન્હ(ના)વિસામો લેવાની નિશાની
અટકવું(ક્રિ)થોભવું.
ટપકું=ઝીણું મીડું,બિંદુ
ગુનેગાર(ના)અપરાધી
દરજી(ના)મેરાઈ સુઈ.
ચોખ્ખુ(વિ)સાફ, ખુલ્લું.

પાઠ ૧૨૭ મો.

જવાબ(ના)ઉત્તર.
સંભાળ=તપાસ,નીઘા.
ઢબ(ના)રીત,છટા.
પ્રત્યેક=દરએક,હરએક
શુદ્ધ(વિ)ખરો,સાફ.
ઉતાવળ(અ) તાકીદ.
માહાવરો(ના)અભ્યાસ.
નિયમ(ના)ધારો.કાયદો.
મોટો(ના)સાદ,સોર.

પાઠ ૧૨૮ મો.

બાળબોધ= બ્રાહ્મણી.
લીપિ(ના)ભાષા,બોલી
અનુસ્વાર=મીડું, બિંદુ.

ગુજરાતી=ગુજરાતની.
સલંગ=આખી, બધી.
ધર્મપુસ્તક=ધર્મની વાતની ચોપડી.
મૂળાક્ષર(ના)પેહેલાસરૂઆતના શીખવાના દસ્કતો.
વોરાગ(ના)રીત, રસ્તો.
બ્રાહ્મણી(ના)બાળબોધ
બોલી(ના)ભાષા,લિપિ.
ઓળખવાને(ક્રિ)પીછાનવાને, જાણવાને.

પાઠ ૧૩૦ મો.

ઇનામ(ના)શીરપાવ,ખુશી ગદલ કાંઇ બક્ષીસ આપવું તે.
વિશ્વાસ(ના)ભરોસો.

પાઠ ૧૩૧ મો.

મુશ્કેલ (વિ)અઘરૂં, મુશ્કેલ.
કબેરવી(ક્રિ) વધારવી.
જોખવુ(ક્રિ) તોળવું.

પાઠ ૧૩૨ મો.

ચતુર(વિ)શાણો ડાહ્યો.

ઝવેરી(ના)હીરા,માણેક વગેરેનો વેપારી.
ઝવેરખાનુ(ના હીરામાણેક, મોતી વગેરેનો ભંડાર ભરેલો તે.

પાઠ ૧૩૩ મો.

ધનવાન(વિ) પૈસાદાર.
ફેન ના)ઢોંગ. ધતુંગ.
ફોસલાવી(ક્રિ) પટાવી. સમજાવી.
ફકીર(ના) સાઈ, ભીખમાગનારો.
ધમકાવીને (ક્રિ) ધુરકી આપીને,ધમકોઈને.

પાઠ ૧૩૪ મો.

ભાળ્યો=દીઠો,જોયો.
કાગ(ના) કાગડો.
પાખાળો(વિ) પાખવાળો.
રૂપાળો=સારો, મધુર.
મિઠું(વિ)નોખાલાસ,કપટી નહી તે.
ખળ(વિ)લુચ્ચું,કપટી.
લક્ષણ=ગુણ,આચરણ.
દીસેછે(ક્રિ)દેખાયછે.

(કવિતાની સમજુતી). (૫)

ઝાડપર માળો બાંધતા બેઠો એવા એક કાગડાને જોયો, તે એ પાંખવાળો બોલતો હતો, પણ તેનો રાગ સારો હતો નહી.

પાઠ ૧૩૫ મો.	તરેહ(ના)ગત, પ્રકાર.	મેળવી(ક્રિ) સરખાવી,
આંકડા=અક,નંબર	પુસ્તક=ચોપડી, ગ્રંથ.	મુકાબલો કરી.

ભુગોળ વિશે.

(દિશાઓ.)

સવાલ—છોકરાઓ બોલો તો દિશાઓ કેટલી છે ?

જવાબ—દિશાઓ ચારછે: ઉત્તર. દક્ષિણ, પુર્વ ને પશ્ચિમ.

સ—દિશાઓ કેમ પારખવી તે તમે જાણોછો?

જ—હાજી. સુરજ ઉપરથી, સુરજ ન દેખાતો હોય તો ધ્રુવના તારા ઉપરથી; અને તે તારો પણ નહી દેખાતો હોયતોવહાણના હોકાયંત્રથી.

સ—પુર્વ અને પશ્ચિમ દિશા કેમ જાણીએ ?

જ—જેણીગમ રોજ સુરજ ઉગતો હોય તે પુર્વ દિશા, અને સાંજે આથમતો હોય તે પશ્ચિમ દિશા જાણવી.

સ—ત્યારે ઉત્તર અને દક્ષિણ દિશા કેમ જાણીએ ?

જ—આપણે પુર્વ દિશા તરફ મોં કરીને ઉભા રેહેવું, તો જેણીગમ આપણો ડાબો હાથ આવે તે ઉત્તર, અને જેણીગમ આપણો જમણો હાથ આવે તે દક્ષિણ દિશા જાણવી.

સ—ત્યારે હોકાયંત્ર અને ધ્રુવના તારાએકરીને દિશા શી રીતે જણાય?

જ—હોકાયંત્ર એટલે વાહાણનો હુકો તે મોટા વાહાણોમાં ખલાસીઓ

રાખેછે, તે અંધારી રાતે તેમને બહુ કામ લાગેછે. તે હોકાયંત્રની શોય હમેશાં ઉત્તર દિશા તરફજ રેહેછે, તેમ ધ્રુવના તારાએ પણ ઉત્તરે દિશાએ હંમેશા ઉગેછે. એ રીતે ઉત્તર દિશા જણાઈ એટલે પછી બીજી દિશા જાણવી સેહેલછે. એટલું યાદ રાખી મુકવું કે ઉત્તરની સામી દક્ષિણ દિશા, અને પૂર્વની સામેની પશ્ચિમ દિશા છે.

(પૃથ્વી.)

સ—પૃથ્વીનો આકાર કેવો છે?

જ—પૃથ્વીનો આકાર ગોળ દડા જેવો છે.

સ—આપણે કેમ જાણીએ કે ગોળ દડા જેવો છે?

જ—જે લોકો પૃથ્વીની આસપાસ પ્રદક્ષિણા ફરીઆવ્યાછે, તેમનાથી કારણો સાથે સાબિતી થઈ ચુકીછે તેથી જાણીએ છીએ કે પૃથ્વીનો આકાર ગોળ છે.

સ—પૃથ્વી ગોળછે તેની સાબિતીનાં કારણો બતાવો?

જ—હાજી, તે સાબિતીનાં કારણો બહુછે. ૧લું તો એકે લોકો વાહાણમાં બેસીને એક ઠેકાણેથી બીજે ઠેકાણે જવામાટે નિકળેછે, અને પૃથ્વીની આસપાસ પ્રદક્ષિણા કરેછે તો જ્યાંથી તેઓ પેહેલાં નીકળ્યાં હોય ત્યાં પાછા આવેછે. ૨જું જ્યારે ચંદ્ર ગ્રહણ થાયછે ત્યારે એકતરફ પૃથ્વી અને એક તરફ ચંદ્ર રેહેછે. તે વખતે પૃથ્વીની જે છાયા તે ચંદ્ર ઉપર ગોળ આકાર માલમ પડેછે. ૩જું દક્ષિણ દિશા તરફથી ઉત્તરદિશા તરફ લોકો જાયછે તો ઉત્તર ધ્રુવ નક્ષત્ર ઊંચુ દેખાતું જણાયછે. ૪થું પૃથ્વીના બધા દેશોમાં સુરજ બરાબર વખતે ઉગતો નથી કોઈ દેશમાં વેહેલો. ને કોઈ દેશમાં મોડો કોઈ દેશમાં સહવાર પડેછે તોકોઈ દેશમાં બપોર થાયછે; કોઈ દેશમાં બપોર થાયછે તો કોઈમાં રાત પડેછે ત્યારે તેનું કારણ પણ પૃથ્વી ગોળ છે તેથી છે.

સ—પૃથ્વીનો પરિઘ કેટલા માઇલ છે?
જ—આસરે ૨૫૦૦૦ માઇલ.
સ—પૃથ્વીનો વ્યાસ કેટલા માઇલ છે?
જ—આસરે ૮૦૦૦ માઇલ.
સ—પૃથ્વીની સપાટી કેમ બની છે?
જ—પાણી અને જમીન વડે.
સ—પૃથ્વી ઉપર પાણી કેટલું છે ને જમીન કેટલી છે?
જ—જો આખી પૃથ્વીના બરાબર ત્રણ ભાગ કરીએ, તો તેમાંના બેભાગ કરત વધારે પાણી છે, અને બાકીની જમીન છે.

વ્યાખ્યા.

સ—છોકરાઓ બોલો તો તમે નકશા જોયાછે, નકશા તે શું?
જ—હાજી, નકશા એટલે આખી પૃથ્વી કે તેનો કોઈ ભાગ, કે દેશ કે શેહેર વગેરેનો જે નમુનો તે.
સ—દેશ કોને કહીએ?
જ—જેમાં ઘણાએક પ્રાંતો, ઇલાકા વગેરે આવેલા તે.
સ—પ્રાંત કોને કહીએ?
જ—જેમાં ઘણાંએક સંસ્થાન, જીલ્લા, તથા માહાલ આવેલા તે.
સ—ઇલાકો એટલે શું?
જ—જેમાં ઘણાંએક શેહેરો તથા ખંડિઆ મૂલકો આવેલા તે.
સ—જીલ્લો કોને કહીએ?
જ—જે ઘણાંએક પ્રગણાંઓ મળી થયલો તે.
સ—પ્રગણું એટલે શું?
જ—જેમાં નાનાં નાનાં ગામો ઘણાં આવી એક તાલુકો બંધાયલો તે.
સ—ગામ કોને કહીએ?
જ—જ્યાં કે થોડાંક ઝુપડાં (ઘર) ની વસ્તી હોય તે ગામ.
સ—ત્યારે ગામડું કોને કહીએ?

જ—જ્યાં ઘણાંજ થોડાં ઝુપડાં જેવા ઘરની વસ્તી હોય તે.
સ—તાલુકો એટલે શું?
જ—તાલુકોનો જે પ્રગણું કરીને કેહેવાય છે તે.
સ—કસબો કોને કહીએ?
જ—પ્રગણાનું જે સૌથી મોટું ગામ તે કસબો.
સ—શેહેર કોને કહીએ?
જ—જ્યાં મોટા મોટાં છોબંધને હારબંધ ઘરો બાંધેલાં હોય, અને જ્યાં સારાં સારાં ચોટાં તથા બજાર હોય ને જ્યાં ધમ ધોકારે સારો વેપાર ચાલતો હોય તે.
સ—બંદર એટલે શું?
જ—નદી કે દરિઆ કાંઠે વેપારના મથકનું જે શેહેર આવેલું તે.
સ—રાજધાની એટલે શું?
જ—રાજગાદીનું જે મોટું શેહેર તે.
સ—સંસ્થાન એટલે શું?
જ—રાજાઓના વસાવેલા જે નાના નાના ખંડીઆ મૂલક તે.
સ—પૃથ્વી ઉપર પાણીના કયા કયા ભાગો થયલાછે?
જ—નદી, સરોવર, અખાત, ઉપસાગર, સામુદ્રધુની, સમુદ્ર, માહાસાગર.
સ—પણ પાણીના મોટા ભાગો કેટલાછે, અને તે દર એકને શું કહેછે તેનાં નામ દો?
જ—તે પાંચછે, અને તેમાંના દર એકને મહાસાગર કેહેછે તેમનાં નામ; ઉત્તર માહાસાગર, દક્ષિણ માહાસાગર, આટલાન્ટીક માહાસાગર, પાસિફીક, અને હિંદી માહાસાગર.
સ—પૃથ્વી ઉપર જમીનના કયા કયા ભાગો થયલાછે?
જ—બેટ, સંયોગી ભૂમી, ભૂશીર, દ્વિપકલ્પ, અને ખંડ.
સ—પણ જમીનના સૌથી મોટા ભાગો કેટલા થયલાછે, અને તે દર એકને શું કેહેછે તેનાં નામ દો?

જ—તે ચારછે, અને તેમાંના દરએકને ખંડ કેહેછે તેમનાં નામ; યુરોપ, એશિયા, આફ્રિકા, અને અમેરિકા. એ શિવાય એક પાંચમો ખંડછે તેને "આસ્ત્રેલેશિયા" કરીને કેહે છે.

સ—અમેરિકા ખંડના કેટલા ભાગ થયલા છે?

જ—બે, ઉત્તર અમેરિકા ને દક્ષિણ અમેરિકા.

સ—નદી કોને કહીએ?

જ—જે પાણીનો ધોધ પર્વતમાંથી અથવા સરોવરમાંથી નીકળીને ઢળતી જગ્યામાં થઇને સમુદ્રને મળેછે તે.

સ—સરોવર કોને કહીએ?

જ—આસપાસ ચોતરફ જમીન આવેલી ને વચમાં પાણી તે.

સ—અખાત કોને કહીએ?

જ—જમીન ઉપર ઘણો લાંબો ગયલો સમુદ્રનો જે ફાંટો તે.

સ—ઉપસાગર કોને કહીએ?

જ—અખાતનું મોં પોહોળું થયલું તે.

સ—સામુદ્રધુની તે શું?

જ—જે સાકડો પાણીનો ભાગ પાણીના બે મોટા ભાગને સાંધેછે તે.

સ—સામુદ્રધુની ને સરોવરથી ઉલટું શું?

જ—સામુદ્રધુનીથી ઉલટું સંયોગીભુમી, અને સરોવરથી ઉલટું બેટ.

સ—સમુદ્ર, સાગર કે દરિઆ કોને કહીએ?

જ—માહાસાગર કરતાં નાનો જે પાણીનો ભાગ તે.

સ—ત્યારે માહાસાગર એટલે શું?

જ—માહાસાગર એટલે મોટો સાગર અથવા દરિયો; પૃથ્વી ઉપર ખારા પાણીના પાંચ ભાગ કીધા છે તેમાંનો જે એકેકા ભાગ તે.

સ—બેટ કોને કહીએ?

જ—ચોતરેફ ફરતું પાણી, ને વચમાં જમીનનો ભાગ તે.

સ—સંયોગી ભુમી એટલે શું?

જ—સાંધનારી જમીન; (જે સાંકડો જમીનનો ભાગ જમીનના બે મોટા ભાગને સાંધેછે તે.)

સ—ભુશીર, ભુશનાકા, અથવા કેપ કોને કહીએ ?

જ—જે જમીનની અણી લાંબી વધીને સમુદ્રમાં ગએલી તે.

સ—દ્વીપકલ્પ કોને કહીએ ?

જ—જે જમીનનો ભાગ આસપાસ ત્રણ બાજુએ પાણી, અનેએક બાજુએ જમીનથી વીંટાયલો તે.

સ—ખંડ કોને કહીએ ?

જ—જમીનના મોટા ભાગ જેમાં ઘણા દેશો આવેલા હોયછે તે.

સ—ડુંગર, પાહાડ અને પર્વત કોને કહીએ ?

જ—જમીન ઉપર જે મોટા ઊંચા ટેકરા હોય તે ડુંગર; એવા ઘણા ડુંગર સાથે જોડાઇને પ્રથ્વીના સપાટીથી ઘણા ઊંચા ગએલા તે પાહાડ; અને એવા એવા ઊંચા પાહાડ જોડાઇને સાથે લાંબા પથરાયલા તે પર્વત કહેવાય છે.

સ—ખાડી કોને કહીએ ?

જ—સમુદ્રને મળવાની આગમચ ભરતીનું પાણી માંહે આવે એવું નદીનું મુખ જે પોહોળુ થાયછે તેને ખાડી કહેછે.

સ—નદીનું મુળ અને મુખ તે શું ?

જ—જે પર્વત કે સરોવરમાંથી નદી નીકળેછે તે ઠેકાણાને મુળ, અને જ્યાં કે નદી સમુદ્ર અથવા દરિયાને મળેછે તેને મુખ કહેછે.

મુંબઈ બેટનું વર્ણન.

અરબી સમુદ્રમાં મુંબઇ બેટ આવેલો છે. મુંબઇ શેહેરની ૯૦ [illegible] બાજુએ કોલાબા, બેકબે, અને એપાલી, પૂર્વમાં મુંબઇનુબાંદુ,

શિવરી અને મીઠાના અગર, પશ્ચિમમાં માહાલક્ષ્મિ, ખંબાલા, વરલી અને માહીમ. ઉત્તરમાં માહીમ, ધારાવી, સાયન, મનમાલા, માટુંગા અને ગરંગાવ. મધ્ય ભાગમાં દાદર, વડાલા નાયગામ, પરેલ, ચીંચપોગલી અને મીન્ડગુંટ મંડળ, એ સીવાય તારદેવ, ગોરગામ, કામાટીપુરા, ખેતવાડી, ખરાતળાવ, ભાયખળા, મતાર પાખડી, મજગામ, ભુલેશ્વર, ઠાકુરખાડી, મારકીટ માંડવી, ધોબી તલાવ અને કોટ. નૈરૂત્ય કોણમાં વાલકેશ્વર જ્યાં ગવરનર સાહેબનો બંગલો છે તથા હિંદુ લોકનું દેવળ છે. વાયુ કોણમાં વળી વડોદરા રેલવેનાં સ્ટેશનો જે મુંબઈમાં આવેલાં છે તેનાં નામ કોલાબા, ચર્ચગેટ, મરીનલાઇન, ચર્નીરોડ ગ્રાંટરોડ, મહાલક્ષ્મી, પરેલ, દાદર, માહીમ, જી. આઈ. પી રેલવેના સ્ટેશન જે મુંબઈમાં આવેલાં છે તેનાં નામ, બોરીબંદર, મસીદબંદર, ભાયખલા, અને ચીંચપોગલી, પરેલ દાદર.

બંદરો—નીકલ બંદર, માલેટ બંદર, એલફીન્સ્ટન બંદર, કરનાક બંદર, મસદ બંદર, મજગામ બંદર, પાલવા બંદર, ટાંક બંદર અને બોરીબંદર છે; ગોદી ત્રણ છે કોટની અને મજગામની અને ત્રીજી એલફીનસ્ટન બંદરની કોલાબામાં જાણવા લાયક જગ્યાનાં નામ દીવાદાંડી, લ્યુંનેટ એસાયલમ, અને કોલાબા ઓબ્ઝરવેટરી, પારસીની ધર્મશાળા.

તળાવ—નાયગામ, પરેલ, કાવસજી પટેલનું તળાવ, બાબુલાનું તળાવ, સાકળીયું તળાવ, મુંબાદેવી, ભુલેશ્વર, વાલકેશ્વરનું તળાવ, અને મહાલક્ષ્મિનું તળાવ, કોટમાં જાણવા લાયક જગ્યાનાં નામ, ટાઉનહાલ હાઇકોર્ટ, તારઓફીસ, સેક્રિએટ હાફીસ, જનરલ પોષ્ટ હાફીસ, એલફીન્ટન સરકલ, ખ્રીસ્તીલોકોનું દેવળ, ટંકશાળ, અને ગોદી બાયખળાના બંદાગ

જાણવાલાયક જગ્યાના નામ,જમસેદજી જીજીભાઈની ઇસ્પીતાળ,વિક્ટોરિઆ ગાર્ડન. અને એલફીન્સ્ટન કૉલેજ.

શેહેર—હિંદુસ્તાનના પશ્ચિમ કીનારાપર એક ટાપુમાં મુંબઈ શેહેર આવેલુંછે તે એક અગત્યનું બંદરછે. અને અંગ્રેજ સરકારનું પશ્ચિમતરફનું મુખ્ય શેહેરછે. મુંબઈ બેટ ઇ૦સ૦ ૧૬૬૧માં પોર્તુગાલના રાજાએ બીજા ચાર્લસ રાજાને કન્યાદાનમાં આપ્યો હતો. એ સપાટ મેદાનછે. તેની આજુબાજુએ કેટલાક ઊંચા ડુંગર આવેલાછે, એ સપાટ મેદાન૧૧ મૈલ લાંબુ અને ૩ મૈલ પોહોળુંછે. એ બેનો ઘેરાવો ૨૦ મૈલકરતાં વધારેછે. કોટ અને બહારકોટ મળી મુંબઈ શેહેરની વસ્તી ૬.૫૦૦૦૦માણસનીછે એ વસ્તીમાં ઘણું કરીને પારસી, હિંદુ, ભાટિયા, ખોજા વગેરેનીછે. તેઓ ઘણા પૈસાદાર, મોટા વેપારી, અને લાખો રૂપીઆના ધણીછે લંડનબાદ કરતાં અંગ્રેજી રાજ્યમાં એ મોટામાં મોટું શેહેર છે; ઘણુંકરી એમાં ગુજરાતી અને મરાઠી ભાષા બોલાયછે, પણ વેપારને અર્થે દુનિઆનાજુદાજુદા ભાગોમાંથી આવેલા લોકો અંગ્રેજી હિંદુસ્તાની વગેરે ભાષ બોલેછે, રંગારા, ચમાર, કંસારા તથા બીજા કારીગરો પોતાનો હુનર એબેટમાં કરેછે. પરંતુ સૌ કરતાં વધારે મોટો ધંધો સુતર કાંતવાનો ને કાપડ વણવાનોછે. એ બેટમા વરાળયંત્રથી ચાલતાં કાંતવાનાં, વણવાનાં તથા ખાંસડી દાબવાનાં હાલમાં ૪૦ કરતાં વધારે કારખાનાં છે, અને તેમાં ૨૫૦૦૦ કરતાં વધારે માણસનો રોજી ચાલેછે. બેતાના પાકમાં ડાંગર મુખ્યછે. બીડી પણ થાય છે. તથા વનસ્પતી પણ ઘણી પાકે છે. દરિઆના પાણીને વધતાં અટકાવી જમીન ઉપર રેલવે બાંધી સારીજીહાર

સાથે મુંબઇના ઉત્તર ભાગને હાલમાં જોડી લીધોછે, બાકી બધી બાજુએ દરિઓ આવેલોછે. દુનિઆમાં સૌથી મોટામાં મેટ્ટુ બંદરોમાંનું એ એક બંદરછે, તેમાં વાહણોને આગબોટો નીરંતર જથાબંધ રહેછે. અને તે દુનિઆના સઘળા ભાગો તરફ આવજા કરે છે.

એ બંદર એટલે મુંબાઈ શેહેર ઘણું શોભાવંતુ અને જોવા લાયક છે. અહિયાં વિલાયત વગેરે બહાર દેશાવરથી ઘણાક જાત જાતનાં યંત્રો, તેમજ કાપડ, ચીનીઆનું, રેશમ, કરીયાણું, વગેરે પુષ્કળ માલ આવેછે; અહિયાંના ઘરોની બાંધણી ઘણીજ ઉંચી અને સરસછે. જમીન પથ્થરનીછે તેથી પાણી આગળતો કુવા બહુ સારાં નહોતાં; પણ હાલ દુરથી તળાવમાં નળો મુકી પાણી લાવેલાછે તેથી હાલ તે સારાં થયાં છે. ઇલાકાનું મેટું શેહેર એછે, તેથી એના સૌથી મોટા દરજ્જાની ઇનસાફની કચેરી અહિયાંછે. ઇલાકાના ઉપરી વડા અધિકારી નામદાર ગવરનર સાહેબ બાહાદુર પણ અહિયાં રેહે છે.

સમાપ્ત.

ખબર.

આ ચોપડી નીચે લખેલે ઠેકાણેથી વેચાથી મળશે.

નડીઆદ—કાગદી સાદકભાઈ ચોપડી વેચનાર.

વડોદરા—બુકસેલર દસરથ રાગોબા ઠા. રાવપરામાં.

બુકસેલર રણછોડ મોતીરામ.

વલસાડ—બુકસેલર દ્વારકાંદાસ પરભુદાસ.

સુરતમાં—મેહેતાજી ફકીરભાઈ કાશીદાસ.

બુકસેલર ડીકાભાઈ પરભુદાસ.

બુકસેલર મંચેરજી જમશેદજી.

બુકસેલર કરશનદાસ નારણદાસ.

મુંબાઈમાં—બુકસેલર સખારામ ભીકસેટ.

બુકસેલર બાળકૃષ્ણ લક્ષમણ.

બુકસેલર ભીમજી માણેક.

બુકસેલર દામોદર ઈશ્વર.

બુકસેલર ગોકળદાસ હરજીવનદાસ.

વીરમગામ—બુકસેલર ભોખા નથુરામ.

બુકસેલર મુળશંકર લલુ.

સામટી લેવી હોય તેમણે પોસ્ટપેડ કાગળ લખી ખુલાસો કરવો. નાટપેડ કાગળ લેવામાં આવશે નહીં. મુંબાઈનાં છાપેલાં સંસ્કૃત, હીંદુસ્તાની, ગુજરાતી, ડીકસનેરીઓ, નાટકો, જૈનધરમનાં તથા વૈશ્નવધરમનાં તથા વારતાઓ, તથા કાયદાઓ, પેહેલેથી તે સાતમી સુધીના અરથ, તરજુમાઓ, અને વઇદકનાં પુસ્તકો વિગેરે બીજી ઘણી જાતનાં પુસ્તકો અમારી પાસેથી ઘણીસરસ છાપને સસતી કીમતે મળશે. બુકસેલર જગજીવનદાસ દલપતરામ.

ઠા. અમદાવાદમાં બાલીટનની હવેલીમાં.